

Handleiding vrijstelling wegens richtingbezwaren

Door Peter J. van Zuidam
Van Zuidam Onderwijsdiensten
Versie van 24 april 2026

1 Inleiding en hoofdpunten

Beste ouder,

Deze handleiding dient als hulp bij het verkrijgen van vrijstelling van de plicht tot schoolinschrijving wegens richtingbezwaren, op basis van artikel 5 onder b van de Leerplichtwet (5.b Lpw). Het doel hiervan is om vrijstellingen op grond van richtingbezwaren erkend te kunnen krijgen, zodat ouders hun aandacht primair kunnen houden bij het thuisonderwijs aan hun kinderen. Wel doe je er als ouder goed aan voor jezelf te weten wat richtingbezwaren zijn en wat die voor jouzelf inhouden.

In 2024 was de omgang met richtingbezwaren door overheden in een zodanige stroomversnelling beland dat wij onze advisering fundamenteel hebben veranderd. Eerdere versies van deze handleiding gelden daarom nu als verouderd.

In april 2025 maakte het Openbaar Ministerie bekend, ouders die een geldige kennisgeving van beroep hebben ingediend op de vrijstelling wegens richtingbezwaren (die zich dus beroepen op artikel 5.b en daarbij voldoen aan artikelen 6 en 8 van de Leerplichtwet), niet meer strafrechtelijk te vervolgen.

Zie: <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/07/vervolging-leerplichtzaken-artikel-5b>

Zo'n vrijstellingsberoep kan, gezien de huidige stand van zaken, het beste worden ingeroepen met behulp van één document, namelijk de **kennisgeving** van beroep op artikel 5 onder b van de Leerplichtwet 1969 (Lpw). Deze moet tijdig worden ingediend bij Burgemeester en Wethouders (B&W) van de woongemeente, moet zekere persoonsgegevens van ouder(s) en kind(eren) bevatten en moet de verklaring bevatten van het bestaan van richtingbezwaren. Zie verderop in deze handleiding voor de best bij je eigen situatie passende kennisgeving.

Om zelf als ouder te kunnen weten dat je dit vrijstellingsberoep indient in lijn met de bedoeling van de wetgever, kun je een lijst van omliggende scholen en van concept-bezwaren tegen hun richtingen bestellen. Dan gaat het om alle scholen in de woonomgeving binnen 6 km reisafstand (basisscholen) of 20 km (voortgezet onderwijs) van je woning, die jouw kind als leerling zouden kunnen accepteren. Die lijst bevat de richtingen (denominaties) van al die scholen, hun namen en bezoekadressen.

Het is wel aan te raden je je als ouder zelf goed oriënteert op je geloof of levensbeschouwing en op je richtingbezwaren, zodat je weet wat wel en geen richtingbezwaren zijn, zodat je naar waarheid kan verklaren dat bij jou zulke richtingbezwaren bestaan, ook al doen verreweg de meeste ouders er goed aan deze bezwaren (=bedenkingen) voor zichzelf te houden en niet aan hun leerplichtafdeling te presenteren.

Het bedrijf Sidekick Owl kan zulke scholenlijsten produceren, één voor elke schoolsoort waarop één of meer kinderen in je gezin zouden kunnen worden geplaatst. Deze lijsten worden op maat gemaakt en kosten € 20,-. Op de website <https://www.sidekickowl.nl> staat de link naar een webformulier waarin je deze lijsten kunt bestellen. Daarmee krijg je vrij makkelijk een overzicht van het scholenlandschap.

Als wij, Van Zuidam Onderwijsdiensten, beschikken over voldoende gedetailleerde kennis van je godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing, dan kunnen wij bij de aangemaakte scholenlijst ook conceptteksten aanleveren van de richtingbezwaren zoals die daaruit volgen. Daarvoor hebben we informatie over je eigen levensbeschouwing nodig, die kun je aangeven in het webformulier van Sidekick Owl.

Deze lijst van richtingbezwaren is voor eigen gebruik (behalve in uitzonderlijke omstandigheden zoals kinderrechtszaken of wanneer een kind al op school zit), zodat je als ouder voor jezelf naar eer en geweten weet wat je richtingbezwaren zijn als je op het bestaan daarvan beroept.

Deze lijsten dienen voor je eigen oriëntatie. Wij raden nu, voorjaar 2026, af om zulke scholenlijsten naar de leerplichtambtenaar (lpa) door te sturen. Gemeenten hebben namelijk bij een complete ingediende kennisgeving (zie hoofdstuk 3) van vrijstelling voor een niet eerder schoolgegaan kind geen enkele bevoegdheid om het beroep inhoudelijk te onderzoeken. Leerplichtambtenaren zijn al helemaal niet bevoegd en niet gemandateerd om richtingbezwaren te beoordelen. Hier als ouders de hand aan houden voorkomt willekeur en misbruik van die gegevens.

Het Openbaar Ministerie maakte op 7 april 2025 per nieuwsbericht op zijn website bekend geen strafvervolgning in te stellen tegen ouders die zich op geldige wijze op artikel 5.b hebben beroepen.

Zie: <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/07/vervolgning-leerplichtzaken-artikel-5b>

Het bestuur van de NVvTO vernam in september 2025 dat het OM hier niet op zou terugkomen, ook al krijgt het OM soms nog processen-verbaal schoolverzuim binnen over ouders die volgens leerplichtambtenaren niet zouden voldoen aan de vereisten voor vrijstelling. Het OM gaat enkel nog tot strafvervolgning over als overduidelijk blijkt dat het beroep op artikel 5.b Lpw niet voldoet aan de formele wettelijke vereisten, namelijk artikelen 6 (tijdig indienen) en 8 Lpw (verklaring van bestaan van overwegende bedenkingen moet aanwezig en geldig zijn).

Vooralsnog staat dit niet-vervolgingsbeleid nog vast. Dat zou kunnen veranderen, want de Strafkamer van de Hoge Raad roept in een uitspraak van 21-4-2026, waarin deze, zeer in strijd met de bedoeling van deze wetgeving, stelt dat richtingbezwaren tegen Openbaar schoolonderwijs vrijwel altijd onvoldoende zouden zijn. Daarin roept de HR het Openbaar Ministerie op om weer wel tot strafvervolgning over te gaan. Als het OM zwicht voor deze druk, dan moet deze handleiding grondig worden aangepast en vernieuwd om een zo goed mogelijk verweer te voeren tegen zo'n gang van zaken. Hou bij de NVvTO en de sociale media voor thuisonderwijs-ouders de ontwikkelingen bij.

Ondergetekende past zo spoedig mogelijk deze handleiding en aan om tot een algemene vorm van verweer geven tegen de stellingname van de Hoge Raad.

We kunnen alvast zeggen dat de karakterisering van Openbaar schoolonderwijs door de HR in dit arrest op een essentieel punt in strijd is met de sectorale onderwijswetgeving die Openbare scholen hebben uit te voeren.

Samengevat: de gemeente moet een beroep op artikel 5.b Lpw erkennen als in de kennisgeving (of in een bijlage bij hun vrijstellingsformulier) de verklaring (vereist door artikel 8 lid 1 Lpw) staat opgenomen, namelijk dat er overwegende bedenkingen bestaan tegen de richting van het onderwijs van alle scholen op redelijke afstand waarop het kind in kwestie kan worden geplaatst. Deze tekst maakt deel uit van alle voorbeeld-kennisgevingen in hoofdstuk 3 van deze handleiding.

De vereisten voor een geldige kennisgeving van beroep op artikel 5.b Leerplichtwet staan verderop in deze handleiding uitgelegd. Indiening van het scholendocument is niet aan een bij wet gestelde termijn gebonden; deze kan dus naderhand worden opgestuurd.

Terugkomend op de richtingbezwaren zelf: deze vloeien op een logische manier voort uit de persoonlijke levensbeschouwing of godsdienst van één of beide ouders. Het voor jezelf weten te formuleren daarvan vraagt daarom wel eens persoonlijke aandacht. In deze handleiding geven we wat suggesties, maar soms is een persoonlijk consult nodig, van een half uur of meer. Dat kun je afspreken via: <https://koalendar.com/e/meet-with-peter-van-zuidam>

Een nuttig uitgangspunt daarbij vormt een beschrijving (om te beginnen voor jezelf) van **hoofdpunten** van de eigen levensbeschouwing of godsdienst, die mede jouw identiteit als ouder bepaalt, en die van andere religies en levensbeschouwingen zullen verschillen.

Richtingbezwaren betreffen namelijk vooral strijdpunten tussen jouw levensbeschouwing en kernpunten van de levens- en mensvisies die aan de basis staan van schoolrichtingen.

Ook kun je bezwaar hebben tegen het ontbreken van de kernpunten die jij essentieel vindt in een schoolrichting. Dat is met name van belang bij Openbare en andere neutrale scholen.

Wil een leerplichtambtenaar (lpa) per se een gesprek met je houden over je 5.b-beroep? Weet dan dat deze niet bevoegd eisen te stellen die verder gaan dan artikelen 6 en 8 Lpw, en met name niet als je kind niet recent nog een school had bezocht. Hoe je daarmee om kunt gaan staat verderop uitgelegd.

Als de lpa je met extra eisen wordt geconfronteerd, dan is het indienen van een bezwaarschrift bij de gemeente een logische stap. Als het bezwaarschrift niet gegrond wordt verklaard is instellen van beroep bij de bestuursrechter de volgende stap. Dit alles dient tijdig te gebeuren, de bezwaar- en beroepstermijnen zijn elk 6 weken vanaf de verzenddatum van beslissingen van de gemeente.

Een inhoudelijk gesprek met een leerplichtambtenaar over richtingbezwaren kun je maar beter vermijden; de kans op willekeurige beoordeling en afwijzing is te groot, en meewerken hieraan houdt bij de gemeente de nog veel aangehangen illusie in stand dat een leerplichtambtenaar bevoegd zou zijn om een geldig 5.b beroep inhoudelijk te mogen beoordelen, ook krabbelen instanties als hun beroepsvereniging Ingrado op dit punt al wat terug.

Wel kan een gesprek met de gemeente nuttig zijn om ambtenaren duidelijk te maken dat het toepassen van thuisonderwijs als middel tot vervulling van het mensenrecht op onderwijs van je kind goed kan worden verantwoord. Bereidheid van ouders om zulke gesprekken aan te gaan kan algemeen bijdragen aan een beter begrip voor thuisonderwijs aan officiële zijde, en dat kan gunstig doorwerken in een te verwachten wijziging van de wetgeving rond vrijstellingen en thuisonderwijs. Onze dringende raad is daarbij wel om zo'n gesprek pas aan te gaan nadat de vrijstelling door de gemeente schriftelijk is bevestigd, en om dit gesprek goed voor te bereiden. Als de lpa die bevestiging dat je beroep voldoet aan de wettelijke vereisten niet ten minste aan het begin van het gesprek geeft, dan lijkt ons dat een reden om het gesprek over het thuisonderwijs niet voort te zetten, en bij het afronden te volstaat met je teleurstelling hierover mee te delen en aan te geven dat je in zo'n onzekere situatie de privacy van je gezin en rond jullie godsdienst of levensbeschouwing wil beschermen.

Deze versie van de handleiding verschilt aanzienlijk van de versies van 2024 en eerder. Wij wisten altijd al wel dat het inhoudelijk beoordelen van richtingbezwaren door een leerplichtambtenaar niet toelaatbaar is, privacy- en mensenrechtelijk gezien. Maar het is ons nu duidelijker geworden wat hiertegen te doen is, en bovendien is nu een zekere consensus aan het ontstaan over wat je als ouder wel en niet hoeft te aanvaarden. We hopen dat het OM de rug recht houdt.

Als je besluit zelf de scholenlijst op te stellen, lees dan de Appendix.

Tot zover deze inleiding met hoofdpunten.

Nogmaals, deze handleiding zal zo spoedig mogelijk verder worden aangepast en uitgebreid, afhankelijk van de juridische omstandigheden zoals die zich ontwikkelen.

Lelystad, 24 april 2026,
Peter J. van Zuidam
Van Zuidam Onderwijsdiensten

Dit is de **inhoudsopgave** van deze handleiding:

Inhoud

1	Inleiding en hoofdpunten	1
2	Artikel 5.b Leerplichtwet, wetteksten	6
3	Kennisgeving indienen	7
3.1	Wanneer moet de kennisgeving worden ingediend?	8
3.2	Indienen kennisgeving na verhuizing, immigratie of verwijdering van school	8
3.3	Voorbeeldbrieven	9
3.3.1	Voorbeeldbrief aanvang vrijstelling, één richtingbezwaarde ouder	9
3.3.2	Voorbeeldbrief vervolgeroep, één richtingbezwaarde ouder	10
3.3.3	Voorbeeldbrief, aanvang vrijstelling, twee richtingbezwaarde ouders	11
3.3.4	Voorbeeldbrief, vervolgeroep, twee richtingbezwaarde ouders	12
3.4	Heb je een briefadres i.p.v. een woonadres?	13
3.5	Dien de 5.b-kennisgeving elk schooljaar opnieuw in vóór 1 juli !	13
3.6	Zorg voor bewijs van tijdig indienen!	13
3.7	Digitaal indienen, als pdf	13
3.8	Indienen als brief	14
3.9	(Web)formulieren voor indienen vrijstellingsberoep	14
4	Eist de lpa alsnog inzage in richtingbezwaren?	15
5	Richtingbezwaren toelichten? Nee, behalve misschien bij huidige schoolgang	17
6	Vragen van ambtenaren over thuisonderwijs en sociale interactie	18
7	Andere vragen van de leerplichtambtenaar	19
8	Wat wordt wel en niet verstaan onder bezwaren tegen de 'richting'?	20
9	Op gesprek gaan bij de leerplichtambtenaar?	21
10	Een videogesprek afspreken	22
11	Levensbeschouwing beschrijven?	23
12	Als de leerplichtambtenaar naar je eigen levensbeschouwing vraagt	25
13	Internationaal mensenrecht voor binnenlands uitgeprocedeerde ouders	26
14	Je thuisonderwijs toelichten	27
15	Wat te zeggen bij de vraag: Wat als uw kind naar school wil?	28
16	Externe validatie van thuisonderwijs	28
17	Vrijstelling op richtingbezwaar na schoolgang	29
18	Wat is 'redelijke afstand' in de zin van artikelen 5 en 8 Lpw?	30
19	Aanmaak van scholenlijsten	31
20	Wat moet je aan scholen onderzoeken?	32
21	Toelichting van de richtingbezwaren	32

22	Bezwaren tegen Openbare en Algemeen-bijzondere scholen	33
23	Vrije scholen	34
24	Heb je pedagogische schoolbezwaren en/of een wereldse levensbeschouwing?	35
25	Opbouw van de toelichting	35
26	Overige informatie	36
27	Individuele beoordeling, feedback, werktarieven	36
28	Disclaimer	36
29	Contactgegevens	36
30	Appendix 1: Zelf een scholenlijst opstellen	38

2 Artikel 5.b Leerplichtwet, wetteksten

Algemene informatie over de juridische aspecten van thuisonderwijs staat hier, in de website van de Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs (NVvTO):
<https://www.thuisonderwijs.nl/wettelijk>

Informatie over vrijstelling van schoolplicht wegens richtingbezwaren staat hier:
<https://www.thuisonderwijs.nl/wettelijk/5onderb/>

De paragraaf over vrijstellingen in de Leerplichtwet 1969 is hier na te lezen:
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0002628/2024-01-01#Paragraaf3>

De gedeelten van de Leerplichtwet 1969 (vaak afgekort tot Lpw) waar je in de kennisgeving concreet gebruik van maakt, staan hier:

Artikel 5. Gronden voor vrijstelling van inschrijving

De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen zijn vrijgesteld van de verplichting om te zorgen, dat een jongere als leerling van een school onderscheidenlijk als vavo-student of mbo-student van een instelling staat ingeschreven, zolang

(...)

b. zij tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning - of, indien zij geen vaste verblijfplaats hebben, op alle binnen Nederland - gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen hebben;

(...)

Artikel 6. Kennisgeving vrijstelling leerplicht

1. De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen [= de ouders en/of verzorgers] kunnen zich slechts beroepen op vrijstelling, indien zij aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waar de jongere als ingezetene met een adres in de basisregistratie personen is ingeschreven, hebben kennis gegeven van:

a. de gegevens van de jongere betreffende:

1°. het persoonsgebonden nummer;

2°. de naam, de geboortedatum, het geslacht, het adres en de woonplaats, de postcode van de woonplaats; en

3°. of eerder een beroep op vrijstelling van de leerplicht is gedaan.

b. op welke grond zij een beroep op vrijstelling menen te mogen maken.

2. Deze kennisgeving moet worden ingediend:

a. ten minste een maand voordat de jongere leerplichtig wordt, indien zij betrekking heeft op de aanvang van de leerplicht, en

b. zolang nadien aanspraak op vrijstelling wordt gemaakt, elk jaar opnieuw voor 1 juli.

(...)

Artikel 8. Bedenkingen tegen richting van school

1. Een beroep op vrijstelling op grond van artikel 5 onder b kan slechts worden gedaan, indien de kennisgeving de verklaring bevat, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning - of, bij het ontbreken van een vaste verblijfplaats,

op alle binnen Nederland - gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.

2. Deze verklaring is niet geldig, indien de jongere in het jaar, voorafgaande aan de dagtekening van de kennisgeving, geplaatst is geweest op een school onderscheidenlijk een instelling van de richting waartegen bedenkingen worden geuit.

3 Kennisgeving indienen

De noodzakelijke stap voor vrijstelling wegens richtingbezwaren is het tijdig indienen van de kennisgeving van beroep op vrijstelling van schoolinschrijfplicht wegens richtingbezwaren aan je woongemeente. Dat moet je elk jaar vóór 1 juli herhalen (uiterlijk totdat je kind 18 is geworden).

Hieronder volgen 4 versies van de kennisgeving van beroep op vrijstelling wegens richtingbezwaren. De 2 ik-versies zijn voor 1 ouder en de 2 wij-versies voor 2 ouders die dit beroep samen willen indienen.

Er zijn brieven voor een aanvankelijk beroep voor een bijna 5-jarig kind en voor een (vervolg)beroep voor een ouder kind.

Al deze voorbeeldbrieven voldoen aan de vereisten in artikelen 6 en 8 van de Leerplichtwet, als deze tijdig worden ingediend.

Wij raden aan deze brieven te gebruiken en er niets uit weg te laten en er niets extra's in te zetten.

Gebruik de wij-versies als je samen als ouders hebt besloten je hierop te beroepen en als je elk dezelfde richtingbezwaren voelt. Het kan van voordeel zijn om dat te doen; je laat dan de gemeente direct weten dat je samen vastbesloten bent.

Maar het is ook belangrijk dat de ouder die het beroep indient de richtingbezwaren zelf voelt en daar desnoods waarachtig over zou kunnen spreken. Als dat niet beide ouders zijn, dan is het beter de voorbeeldbrieven voor één ouder te gebruiken, ook als de andere ouder wel bij het kind woont en/of aan het thuisonderwijs mee wil helpen.

Het is niet per se nodig dat beide (gezaghebbende) ouders het beroep op vrijstelling indienen. Overwegende richtingbezwaren kunnen immers ook bestaan bij één ouder. Ook dan klopt immers de letterlijk door artikel 8 lid 1 Lpw vereiste verklaring in de kennisgeving, *"dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van onze woning gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop [voornaam kind] geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen **bestaan.**"*

Veel gemeenten en regionale bureaus leerplicht (RBLs) gaan er nog vanuit dat zij bevoegd zijn om richtingbezwaren te beoordelen. Daarom laten deze op hun websites weten dat zij bij indiening van het vrijstellingsberoep ook een lijst van scholen en richtingbezwaren vereisen.

Wij adviseren om hier niet zonder meer aan mee te werken. Stuur op zijn hoogst, bij wijze van tegemoetkoming, een scholenlijst met de kennisgeving mee, met daarin opgenomen een uitleg waarom de richtingbezwaren daarin niet zijn opgesomd, namelijk omdat leerplichtambtenaren onbevoegd zijn deze te beoordelen.

Zo'n lijst met onderin zo'n uitleg is te bestellen via www.sidekickowl.nl.

Bij meerdere kinderen kun je ofwel voor elk kind één kennisgeving indienen, ofwel de namen, geslachten, Burgerservicenummers (BSNs), en of er eerder vrijstelling is ingediend, voor elk kind onder elkaar in één brief opnemen.

Soms gebeurde het wel dat ouders in de kennisgeving hun eigen levensovertuiging aangaven in de hoop dan sneller vrijstelling te kunnen bemachtigen. Wij raden dat tegenwoordig zonder meer af.

Informatie over de eigen godsdienst en levensbeschouwing is een bijzonder persoonsgegeven waarvan de verwerking in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van de EU is verboden. Deze restricties zijn tot wet verheven in artikel 21 van de Uitvoeringswet AVG.

Besturen van sommige gemeenten probeerden van deze gegevens een aantal keren in hun politiek en persberichten misbruik te maken van de op deze wijze verzamelde informatie, om daarmee een stemming te tegen thuisonderwijs op grond van zekere religies te kweken.

3.1 Wanneer moet de kennisgeving worden ingediend?

Wij komen geregeld misverstanden tegen over met name wanneer de kennisgeving voor een kind dat bijna 5 wordt moet worden ingeleverd. Soms ook bij leerplichtambtenaren. Daarom hieronder een uitleg.

Artikel 6 van de Leerplichtwet zegt dat de kennisgeving van aanvankelijk beroep op vrijstelling bij het leerplichtkantoor van de woongemeente 1 maand vóór aanvang van de leerplicht van het kind moet worden ingediend.

De leerplicht vangt volgens artikel 3 Leerplichtwet aan op de eerste schooldag van de maand die volgt op de maand waarin het kind 5 jaar oud wordt. Omdat schooldagen nooit op een zaterdag op zondag vallen en vakantieperiodes voor reguliere scholen door de overheid worden vastgesteld (en bovendien regionaal verschillen) hoeft dat niet per se de 1e dag van de maand te zijn. Soms valt 'de eerste schooldag van augustus' bijvoorbeeld pas in september.

Maar voor zekerheid raden wij altijd om het vrijstellingsberoep voor kinderen die 5 worden uiterlijk in te dienen op de laatste werkdag van de maand die voorafgaat aan de maand waarop het kind 5 wordt. Dan zit je altijd safe.

Eerder indienen mag ook. Uit de wet blijkt nergens dat je dat te vroeg zou kunnen doen. Maar we hebben wel meegemaakt dat een leerplichtambtenaar een vrijstellingsberoep dat meer dan een half jaar van de voren is ingediend, niet in behandeling wilde nemen. En daar zit wel een zekere logica in: hoe langer het nog duurt voordat het kind leerplichtig wordt, hoe meer kans bestaat dat er in de tussentijd een nieuwe school in je omgeving ontstaat waarvan de richting wel bij jou zou kunnen passen.

Wij adviseren de kennisgeving in te dienen gedurende de twee maanden die voorafgaan aan de maand waarin het kind 5 wordt.

Beroepen op vrijstelling wegens richtingbezwaren voor kinderen ouder dan 5 (die bijvoorbeeld bijna klaar zijn met de basisschool), moeten jaarlijks worden ingediend vóór 1 juli, en die gelden dan voor het daarop volgende schooljaar (dat altijd loopt van 1 augustus tot 31 juli in het volgende kalenderjaar). Dit geldt voor alle vervolgeroepen. Wij raden aan om deze in te dienen tussen 1 mei en eind juni.

Voor kinderen ouder dan 5 bestaan wel een paar uitzonderingen op de termijn grens van 1 juli, namelijk verhuizing vanuit het buitenland of vanuit een andere gemeente waar het kind wel naar school ging, en een situatie van overmacht waarin de enige qua richting passende school op redelijke afstand van de verkozen richting het kind als leerling middenin het schooljaar verrijdt. Dien dan het vrijstellingsberoep binnen een paar dagen in na de ontstane situatie.

3.2 Indien kennisgeving na verhuizing, immigratie of verwijdering van school

Wie niet verhuist of vanuit het buitenland (weer) in Nederland met zijn kind komt wonen kan deze paragraaf overslaan.

Bij een aankomst in een nieuwe woongemeente (vanuit een andere gemeente of vanuit het buitenland) kan en mag de leerplichtafdeling een beroep op vrijstelling van schoolplicht pas behandelen zodra het kind als inwoner van die gemeente is ingeschreven.

Daarom is de eis dat het beroep op vrijstelling een maand voor aanvang van de periode waar de vrijstelling voor zou moeten gelden, niet te handhaven in zo'n geval, ook niet voor een kind dat bijna 5 wordt.

Volgens artikel 16 van de Leerplichtwet zijn alleen leerplichtambtenaren van gemeenten waarin het kind op het moment van indienen van een vrijstellingsberoep woont, bevoegd om zich met dat kind te bemoeien, dus ook met een vrijstellingsberoep voor dat kind. Bij verhuizen naar een andere gemeente levert dat een dilemma op. Voorafgaand aan de verhuizing heeft een leerplichtambtenaar van de toekomstige woongemeente nog niets met je kind te maken, en in de oude woongemeente zal een vrijstellingsberoep niet slagen, want daar zit het kind nog op school.

Dus schrijf eerst het kind en jezelf als inwoners in, en een paar werkdagen later moet je dan het beroep op vrijstelling indienen. Geef dan in de kennisgeving aan dat je de vrijstelling wil laten gelden *'voor het restant van het huidige schooljaar'*, en als je dat doet in mei, juni of juli, schrijf dan ook: *'en voor het komende schooljaar'*.

De tekst van de wet houdt niet duidelijk rekening met een verhuizing. Wel gaf de wetgever aan dat een beroep op artikel 5.b Lpw na een verhuizing een vrijstelling op grond van 5.b in bepaalde gevallen waarin een kind eerder een school heeft bezocht, alsnog mogelijk maakt. (Zie hiervoor verderop in deze handleiding.)

Juridisch is de verhuizing met een reeds vrijgesteld kind naar een andere gemeente een grijs gebied.

Dien je 5.b-beroep bij de nieuwe leerplichtafdeling voor alle zekerheid kort na inschrijving in, ook als je in je oude woonsituatie al over een vrijstelling beschikte.

Je kunt er namelijk niet automatisch van uitgaan dat de 5.b-vrijstelling geldig blijft en je die met je mee kan nemen. Bij een verhuizing naar een andere regio krijg je immers met een ander scholenlandschap te maken dan in je oude woonomgeving. Het heeft geen zin na een verhuizing een risico op misverstanden te nemen als je dit met een simpele kennisgeving aan de nieuwe gemeente kunt voorkomen.

3.3 Voorbeeldbrieven

3.3.1 Voorbeeldbrief aanvang vrijstelling, één richtingbezwaarde ouder

Deze kennisgeving moet door één ouder worden ingediend ten minste één maand voor aanvang van de leerplicht van het betreffende kind, dus vóór het eind van de maand die **voorafgaat** aan de maand waarin het kind 5 jaar oud wordt (of bijvoorbeeld een paar dagen na een verhuizing). Je beroept je als individuele ouder op vrijstelling voor de rest van het huidige schooljaar:

[naam ouder]
[woonadres kind]
[postcode] [woonplaats]
[e-mailadres ouder]

Aan B&W van de gemeente [gemeente]
[adres]
[postcode] [plaats]
per e-mail naar [e-mailadres gemeente]

Onderwerp: beroep op vrijstelling van schoolinschrijfplicht

[woonplaats], [datum]

Geacht college,

Ik ben de ouder van [volledige naam kind], geboren op [geboortedatum].
[Voornaam kind] heeft BSN [burgerservicenummer], is van het [mannelijke/vrouwelijke] geslacht en woont aan het bovengenoemde adres.

Ik geef hierbij kennis dat ik voor [naam kind] en op grond van artikel 5 onder b van de Leerplichtwet voor het restant van het huidige schooljaar aanspraak maak op vrijstelling van de verplichting tot inschrijving van [voornaam kind] als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling.

Hier verklaar ik naar waarheid, zoals voorgeschreven in artikel 8 lid 1 van de Leerplichtwet, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van onze woning gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen, waarop [voornaam kind] geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.

Voor [voornaam kind] is niet eerder een beroep op vrijstelling gedaan.

Ik ben mij ervan bewust dat mijn kind natuurlijk goed onderwijs moet krijgen. Ik heb dan ook maatregelen getroffen om daarin te voorzien.

Hoogachtend,

[naam en handtekening ouder]

Als je dit beroep indient in de maand mei of daarna, dan kan het nut hebben om te schrijven:

Ik geef hierbij kennis dat ik voor [naam kind] en op grond van artikel 5 onder b van de Leerplichtwet voor het restant van het huidige schooljaar en voor het komende schooljaar aanspraak maak op vrijstelling van de verplichting tot inschrijving van [voornaam kind] als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling.

Let dan wel op of de gemeente de vrijstelling snel bevestigt voor zowel het huidige als het komende schooljaar. Zo niet, dien dan vóór 1 juli nog eens de vervolgekennisgeving in het komende schooljaar, zoals in de volgende paragraaf.

3.3.2 Voorbeeldbrief vervolgeroep, één richtingbezwaarde ouder

Vervolgeroepen moeten altijd vóór 1 juli worden ingediend en gelden voor het daarop volgende schooljaar (lopend van 1 augustus t/m 31 juli).

[naam ouder]
[woonadres kind]
[postcode] [woonplaats]
[e-mailadres ouder]

Aan B&W van de gemeente [gemeente]
Eventueel: p/a [naam Regionaal Bureau Leerplicht of RMC-kantoor]
[adres]
[postcode] [plaats]

Onderwerp: beroep op artikel 5.b Leerplichtwet

[woonplaats], [datum]

Geacht college,

Ik ben de ouder van [volledige naam kind], geboren op [geboortedatum].
[Voornaam kind] heeft BSN [Burgerservicenummer], is van het [mannelijke/vrouwelijke] geslacht en woont aan het bovengenoemde adres.

Ik geef hierbij kennis dat ik voor [naam kind] en op grond van artikel 5 onder b van de Leerplichtwet voor het komende schooljaar aanspraak maak op vrijstelling van de verplichting tot inschrijving van [voornaam kind] als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling.

Hier verklaar ik naar waarheid, zoals voorgeschreven in artikel 8 lid 1 van de Leerplichtwet, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van onze woning gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen, waarop [voornaam kind] geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.

Voor [voornaam kind] is eerder een beroep op vrijstelling gedaan.

Ik ben mij ervan bewust dat mijn kind natuurlijk goed onderwijs moet krijgen. Ik heb dan ook maatregelen getroffen om daarin te voorzien.

Hoogachtend,

[naam en handtekening ouder]

3.3.3 Voorbeeldbrief, aanvang vrijstelling, twee richtingbezwaarde ouders

Deze kennisgeving moet door beide ouders worden ingediend ten minste één maand voor aanvang van de leerplicht van het betreffende kind, dus vóór het eind van de maand die voorafgaat aan de maand waarin het kind 5 jaar oud wordt (of, na een verhuizing o.i.d., binnen een paar dagen na inschrijving bij de gemeente):

[namen ouders]
[woonadres kind]
[postcode] [woonplaats]
[e-mailadres ouders]

Aan B&W van de gemeente [gemeente]
Eventueel: p/a [naam Regionaal Bureau Leerplicht of RMC-kantoor]
[adres]
[postcode] [plaats]

Onderwerp: beroep op vrijstelling van schoolinschrijfplicht

[woonplaats], [datum]

Geacht college,

Wij zijn de ouders van [volledige naam kind], geboren op [geboortedatum].
[Voornaam kind] heeft BSN [burgerservicenummer], is van het [mannelijke/vrouwelijke] geslacht en woont aan het bovengenoemde adres.

Wij geven hierbij kennis dat wij voor [voornaam kind] en op grond van artikel 5 sub b van de Leerplichtwet voor het restant van het huidige schooljaar aanspraak maken op vrijstelling van de verplichting tot inschrijving van [voornaam kind] als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling.

Hier verklaren wij naar waarheid, zoals voorgeschreven in artikel 8 lid 1 van de Leerplichtwet, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van onze woning gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen, waarop [voornaam kind] geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.

Voor [voornaam kind] is niet eerder een beroep op vrijstelling gedaan.

Wij zijn ons ervan bewust dat ons kind natuurlijk goed onderwijs moet krijgen. Wij hebben dan ook maatregelen getroffen om daarin te voorzien.

Hoogachtend,

[namen en handtekeningen ouders]

Als jullie dit beroep indienen in de maand mei of daarna, dan kan het nut hebben om te schrijven:

Wij geven hierbij kennis dat wij voor [naam kind] en op grond van artikel 5 onder b van de Leerplichtwet voor het restant van het huidige schooljaar en voor het komende schooljaar aanspraak maken op vrijstelling van de verplichting tot inschrijving van [voornaam kind] als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling.

Let dan wel op of de gemeente de vrijstelling bevestigt voor zowel het huidige als het komende schooljaar.

3.3.4 Voorbeeldbrief, vervolgeroep, twee richtingbezwaarde ouders

Deze kennisgeving moet worden ingediend ten minste één maand voor aanvang van de leerplicht van het betreffende kind, dus aan het eind van de maand die voorafgaat aan de maand waarin het kind 5 jaar oud wordt:

[namen ouders]
[woonadres kind]
[postcode] [woonplaats]
[e-mailadres ouder]

Aan burgemeester en wethouders van de gemeente [gemeente]
Eventueel: p/a [naam Regionaal Bureau Leerplicht of RMC-kantoor]
[adres]
[postcode] [plaats]

Onderwerp: beroep op vrijstelling van schoolinschrijfplicht

[woonplaats], [datum]

Geacht college,

Wij zijn de ouders van [volledige naam kind], geboren op [geboortedatum]. [Voornaam kind] heeft BSN [burgerservicenummer], is van het [mannelijke/vrouwelijke] geslacht en woont aan het bovengenoemde adres.

Wij geven hierbij kennis dat wij voor [voornaam kind] en op grond van artikel 5 sub b van de Leerplichtwet voor het komende schooljaar aanspraak maken op vrijstelling van de verplichting tot inschrijving van [voornaam kind] als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling.

Hier verklaren wij naar waarheid, zoals voorgeschreven in artikel 8 lid 1 van de Leerplichtwet, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van onze woning gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen, waarop [voornaam kind] geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.

Voor [voornaam kind] is eerder een beroep op vrijstelling gedaan.

Wij zijn ons ervan bewust dat ons kind natuurlijk goed onderwijs moet krijgen. Wij hebben dan ook maatregelen getroffen om daarin te voorzien.

Hoogachtend,

[namen en handtekeningen ouders]

3.4 Heb je een briefadres i.p.v. een woonadres?

Ook dan kun je een recht op vrijstelling wegens richtingbezwaren laten gelden. Artikel 6 lid 1 Leerplichtwet vereist wel dat je moet opgeven waar het kind waarvoor je je op vrijstelling beroept, woont. Als je als gezin een briefadres hebt geregeld en (nog) geen woonadres hebt (bijvoorbeeld omdat je ergens verblijft waar je je gezin niet als inwoners kunt inschrijven), dan kun je in de kennisgeving de passage 'en woont aan het bovengenoemde adres' het beste vervangen door 'en staat ingeschreven aan het bovengenoemde adres'.

Uiteraard geef je dan bovenin de kennisgeving je briefadres als correspondentieadres op.

3.5 Dien de 5.b-kennisgeving elk schooljaar opnieuw in vóór 1 juli !

De kennisgeving van vrijstelling wegens richtingbezwaren moet jaarlijks opnieuw uiterlijk op 30 juni, een volle maand vóór het begin van het nieuwe schooljaar op 1 augustus, worden ingediend.

Dit vervolgberoep moet je altijd indienen, óók als het beroep het vorige vrijstellingsberoep nog behandeld wordt of niet is geaccepteerd.

3.6 Zorg voor bewijs van tijdig indienen!

Het is belangrijk dat je naderhand kunt bewijzen dat je tijdig deze kennisgeving bij de gemeente hebt ingediend. Soms raken zulke kennisgevingen zoek in de administratie, en dan is het heel belangrijk dat je achteraf kunt bewijzen dat je deze toch tijdig hebt ingediend.

Dat bewijs van indiening kun je op verschillende manieren verkrijgen.

De meeste ouders en gemeenten prefereren tegenwoordig elektronische verzending. Ouders hoeven dan niet fysiek naar het gemeentehuis, stadskantoor of leerplichtbureau toe. Gemeenten digitaliseren binnenkomende papieren brieven tegenwoordig, dus een elektronisch binnenkomende kennisgeving scheelt hen werk.

Soms raakt een papieren brief zoek, met name als de leerplichtafdeling in een ander gebouw zit dan waar je de brief indient.

3.7 Digitaal indienen, als pdf

In vrijwel alle gemeenten en leerplichtkantoren kun je de kennisgeving tegenwoordig per e-mail of via een webformulier indienen. Omdat het indienen van deze kennisgeving directe rechtskracht heeft, is het daarbij verstandig deze te versturen als een elektronisch document, zoals een (Adobe Acrobat Reader) pdf-bestand, en deze van je handtekening of digitaal certificaat te voorzien. Dit bestandsformaat wordt algemeen aanvaard.

Een pdf kun je aanmaken vanuit elk tekstverwerkingsprogramma. Bij oudere programmatuur is nog een printer-driver voor pdf-bestanden nodig.

Zorg dat je jouw handtekening (en, als die het met het 5.b-beroep eens is, die van de andere ouder van je kind) onderin de brief opneemt. Dat kun je doen door je handtekening te zetten met een zwarte pen op een leeg wit vel papier, deze te scannen of met een smartphone te fotograferen, en dat grafische bestandje onderin de brief op te nemen. Zorg daarbij wel dat de achtergrond van dit grafische plaatje niet afwijkt van de rest van de brief.¹

Vaak is de leerplichtafdeling van je gemeente per e-mail te bereiken met een e-mailadres als 'leerplicht@gemeente.nl', 'leerplicht-rcm@gemeente.nl', 'leerplichtRMC@gemeente.nl', 'onderwijs@gemeente.nl' of 'leerlingzaken@gemeente.nl'. Dat is uit te zoeken op de website van je woongemeente. Zoek daarin op 'leerplicht'.

Een onderwerpregel als '*Beroep op vrijstelling van inschrijfplicht*' is dan aan te bevelen.

¹ Als deze aanpak een technisch probleem oplevert, dan is ons bedrijf graag bereid deze dienst te verlenen. Wij hebben ook verstand van computers en van software.

Sommige gemeenten bieden alleen het gebruik van een e-mailadres voor algemeen gebruik zoals 'info@gemeente.nl' aan. Om ervoor te zorgen dat je mail naar de leerplichtambtenaar wordt doorgestuurd kun je het beste in de onderwerpregel schrijven: '*T.a.v. de afd. Leerlingzaken: beroep op vrijstelling van schoolinschrijving*'.

Veel gemeenten besteden hun leerplichthandhaving uit aan regionale bureaus leerplicht, afgekort RBL. Je blijft het beroep dan wel richten aan B&W van je woongemeente, zoals vereist in artikel 6 lid 1 Lpw, maar geeft dan daaronder de naam, het adres en het e-mailadres van dat bureau aan.

Vink bij het verzenden van je e-mail de optie *Vraag Leesbevestiging* aan, als je e-mailpakket over die optie beschikt.

Schrijf in het begeleidende bericht van je e-mail:

Geachte heer, mevrouw, hierbij vindt u een kennisgeving van beroep op vrijstelling van de inschrijfplicht. Kunt u de ontvangst van deze kennisgeving bevestigen? Vriendelijke groet, [namen ouders]

Bewaar in elk geval de verzonden e-mail zelf goed. Print deze desnoods uit, compleet met alle verzendgegevens.

3.8 Indienen als brief

Als e-mailen niet aan de orde is, dan kun je het beste in persoon de brief aan de receptie van het gemeentehuis indienen.

Vraag daar dan óf om een schriftelijke ontvangstbevestiging, óf -- vaak makkelijker voor de balie-medewerker -- je neemt twee getekende exemplaren van de kennisgeving mee, en je verzoekt beide voor ontvangst af te stempelen met een stempel waarin de huidige datum en de naam van de gemeente of het leerplichtbureau van je woonregio vermeld staat. Eén ondertekend en voor ontvangst gestempeld exemplaar neem je dan weer mee. Dat is dan direct je bewijs van tijdig indienen. Doe het andere exemplaar in een envelop en schrijf daarop: *T.a.v. de leerplichtambtenaar*. Deze kan dan in hun kantoor met de interne post mee.

De ervaring leert wel dat steeds minder gemeenten bereid zijn zulke brieven aan de balie in ontvangst te nemen. Als men weigert een papieren ontvangstbevestiging af te geven is het aan te raden om de ondertekende kennisgeving per e-mail of desnoods als aangetekende brief naar de gemeente te versturen. Je moet dan binnen een paar dagen via de website van PostNL een bevestiging van de bezorging binnenhalen.

Geef als onderwerp aan: *beroep op artikel 5.b Lpw*, zodat de ontvangstbevestiging van PostNL vermeldt wat je instuurde.

3.9 (Web)formulieren voor indienen vrijstellingsberoep

Een groeiend aantal gemeenten en regionale leerplichtbureaus bieden op hun website standaardformulieren aan, die ouders die zich op vrijstelling willen beroepen, naar hun mening in hebben te dienen.

Nu hebben deze formulieren geen wettelijke status boven de kennisgeving waarvan voorin deze handleiding voorbeelden staan. De voorbeeldbrieven in deze handleiding geven precies alle gegevens weer die de Leerplichtwet in artikelen 6 en 8 vereist, plus de verklaring dat je als ouders maatregelen neemt om te voorzien in het onderwijs aan je kind.

Dat is met de webformulieren lang niet altijd het geval. Soms ontbreekt zelfs de door artikel 8 lid 1 vereiste verklaring van het bestaan van overwegende richtingbedenkingen.

Het is nauwelijks de moeite waard om naar een leerplichtambtenaar toe een punt te maken als die pas een vrijstellingsberoep in behandeling wil nemen dat is ingediend middels een door die instantie verstrekt formulier. Je kunt dit formulier namelijk altijd invullen en op toepasselijke plekken verwijzen naar de bijlagen die je daarbij voegt, zoals de hierboven aangegeven kennisgeving en de lijst van scholen. Vaak vereisen die formulieren dat je de lijst van scholen en richtingbezwaren gelijk als bijlage meestuurt.

Stuur bij twijfel altijd ook de kennisgeving uit deze handleiding bij het formulier in als pdf. Het beroep voldoet dan in elk geval aan artikelen 6 en 8 Leerplichtwet, waardoor je je op de daarmee ontstaande rechtszekerheid van vrijstelling kunt gaan beroepen.

Als je de scholen en richtingbezwaren in zo'n formulier zelf zou moeten invullen, dan kun je het beste de lijst van scholen als pdf bijvoegen en vul je op de invulplek in: "*Zie de bijgevoegde scholenlijst.*"

Soms kun je niet eens een bijlage bij het webformulier voegen. Vul het dan in met gegevens die ook in onze voorbeeldkennisgevingen staan. Als je daarin niet de verklaring aan kunt kruisen (of in kunt vullen) van het bestaan van overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs waarop op redelijke afstand, waarop je kind geplaatst zou kunnen worden (zoals vereist in artikel 8 lid 1 Lpw), dan kun je het wel indienen, maar weet dan dat je beroep niet compleet is ingediend. Dien dan ook de kennisgeving in als pdf per e-mail of als brief, zoals hierboven beschreven.

4 Eist de lpa alsnog inzage in richtingbezwaren?

Veel ouders krijgen momenteel (eind 2025, ruim na bekendmaking van de beleidswijziging van het OM toch nog te maken met inhoudelijke eisen van de lpa.

Ook al adviseert Ingrado de leerplichtambtenaren om terughoudend om te gaan met beroepen op artikel 5.b Lpw, sommige gemeenten leggen deze adviezen nadrukkelijk naast zich neer en reageren op een 5.b beroep naar het hen uitkomt, zoals hieronder:

"Geachte ouder(s), verzorger(s),

Naar aanleiding van de door u aangeleverde stukken informeer ik u graag over de stand van zaken met betrekking tot uw verzoek om vrijstelling van de leerplicht.

Op basis van de huidige informatie kan ik u meedelen dat de vrijstelling op dit moment niet ontstaat. Wat ontbreekt zijn uw overwegende bedenkingen. Als u kunt aantonen dat u alle richtingen van scholen binnen redelijke afstand van uw woning heeft onderzocht, en daarbij gemotiveerd aangeeft welke bezwaren u tegen deze scholen heeft, dan kan de vrijstelling mogelijk alsnog ontstaan. Hoe u deze overwegende bedenkingen aantoont is aan u. U bent daarbij niet verplicht om uw levensovertuiging expliciet te vermelden.

Wanneer u geen overwegende bedenkingen aantoont en ook niet duidelijk maakt dat u de scholen binnen redelijke afstand hebt onderzocht op hun mogelijkheden om aan te sluiten bij uw levensovertuiging zal de vrijstelling niet ontstaan. In dat geval is er per [datum aanvang leerplicht] sprake van een overtreding van de Leerplichtwet, namelijk absoluut verzuim, waarvoor de leerplichtambtenaar proces-verbaal zal opmaken.

U krijgt de gelegenheid om binnen twee weken na dagtekening van deze brief uw kennisgeving aan te vullen met de hierboven genoemde informatie. De leerplichtambtenaar kan dan beoordelen of aan de formele vereisten voor vrijstelling wordt voldaan.

Tot slot kunt u overwegen uw kind alsnog in te schrijven op een basisschool om daarmee te voldoen aan de Leerplichtwet."

Een dergelijke dreiging met opmaak van een proces-verbaal komt zonder meer neer op bluffen. Het Openbaar Ministerie heeft op 7 april 2025 kort en goed bekendgemaakt bij een proces-verbaal tegen een ouder wiens beroep op artikel 5.b Lpw voldoet aan de formele eisen in artikelen 6 en 8 Lpw geen strafvervolging meer in te stellen. We adviseren dan ook een dergelijke dreiging van een lpa te beantwoorden met een verwijzing naar de bekendmaking van het OM. Deze staat hier:

<https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/07/vervolging-leerplichtzaken-artikel-5b>

Hieronder een voorbeeldtekst van een e-mail waarmee je hierop kunt reageren. CC mij dan zichtbaar (peter@vanzuidam.nl):

Geachte heer, mevrouw [achternaam van lpa],

U vroeg ons, na ontvangst van onze kennisgeving van beroep op artikel 5.b Lpw, om een verklaring waaruit blijkt dat er bij mij/ons overwegende bedenkingen bestaan tegen alle richtingen van het onderwijs van de scholen binnen redelijke afstand van de woning, waarop [kindnaam] zou kunnen worden geplaatst.

Deze verklaring heeft u al ontvangen. Deze maakte namelijk deel uit van de kennisgeving die wij u stuurden. Zoals u kunt nagaan voldoet deze verklaring aan het vereiste in artikel 8 lid 1 van de Leerplichtwet 1969.

In wat ik u nu schrijf baseer ik mij op het huidige beleid inzake de Vervolging leerplichtzaken (artikel 5.b Lpw), dat het Openbaar Ministerie op 7 april 2025 op zijn website bekendmaakte. Zie: <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/07/vervolging-leerplichtzaken-artikel-5b> .

Daarin schrijft het OM: “Het Openbaar Ministerie (OM) heeft besloten geen zaken meer te vervolgen, waarbij er door de leerplichtambtenaar geen vrijstelling is verleend vanwege richtingsbedenking tegen scholen, op basis van geloofsovertuiging of levensopvatting van de ouders. Hiertoe is overgegaan omdat er te weinig juridische houvast is om deze zaken te vervolgen. (...)

Het gewijzigd standpunt is gebaseerd op een advies van het Wetenschappelijk bureau OM. De afgelopen jaren is gebleken dat het toetsingskader waarmee de leerplichtambtenaren deze vrijstellingen beoordelen, onvoldoende duidelijk is en de procedures lang en complex zijn. Er zijn uiteenlopende uitspraken van de verschillende gerechtshoven te zien, er is geen eenduidige lijn. Het OM is van mening dat deze zaken daardoor – juridisch gezien – te weinig houvast bieden voor strafrechtelijke handhaving.

Welke artikel 5b zaken vervolgt het OM nog wel?

Bij strafzaken op grond van artikel 5b Leerplichtwet waarbij er overduidelijk niet is voldaan aan overige formele vereisten - zoals het niet tijdig aanvragen van een vrijstelling voordat het kind leerplichtig is – zal uiteraard wel strafvervolging plaatsvinden.”

Tot zo ver het bericht van het OM.

Samengevat heeft het OM besloten niet meer te handhaven op inhoudelijke (richting)bezwaren. Het OM zal dus een proces-verbaal dat volgt uit meningsverschillen tussen ouders en leerplichtambtenaren over hun richtingbezwaren, of over het al dan niet willen toelichten daarvan, niet meer in behandeling nemen.

De formele vereisten waar het OM van spreekt, staan vermeld in artikelen 6 en 8 van de Leerplichtwet.

Volgens artikel 6 lid 2 moet een beroep op artikel 5 onder b Lpw tijdig worden ingediend, namelijk ten minste één maand voordat de jongere leerplichtig wordt en vervolgens ieder jaar voor 1 juli.

Artikel 8 lid 1 Lpw luidt letterlijk:

Een beroep op vrijstelling op grond van artikel 5 onder b kan slechts worden gedaan, indien de kennisgeving de verklaring bevat, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning - of, bij het ontbreken van een vaste verblijfplaats, op alle binnen Nederland - gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.

Zoals u kunt zien voldoet onze kennisgeving van beroep op artikel 5.b Lpw aan dit formele vereiste van artikel 8 lid 1 Lpw. Er staat immers in opgenomen:

"Hier verklaren wij naar waarheid, zoals voorgeschreven in artikel 8 lid 1 van de Leerplichtwet, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van onze woning gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen, waarop [voornamen kinderen] geplaatst zouden kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan."

Ongeacht wat de strafrechtspraak in de loop der jaren aan inzichten heeft opgeleverd over wat wel en geen richtingbezwaren zouden kunnen zijn, nu het OM in zijn rol van poortwachter van het strafrecht nu heeft besloten om op grond van meningsverschillen hierover geen strafvervolgning meer in te stellen, blijft de inhoud van onze bezwaren voor de leerplichtambtenaar sinds dit besluit buiten beschouwing, ook al komen onze richtingbezwaren voort uit onze welbepaalde godsdienst of levensbeschouwing, zijn zij gericht tegen de levensbeschouwelijke grondslagen (dan wel het ontbreken daarvan) van de scholen om ons heen, en houden onze richtingbezwaren concreet en zwaarwegend verband met het onderwijs zoals de scholen in onze woonomgeving dat zouden kunnen bieden.

De kennisgeving is tijdig ingediend en omvat de vereiste namen, en adresgegevens van de ouders en de kinderen, en de geboortedata en burger service nummers (BSN) van de kinderen.

Wij hopen hiermee een en ander te hebben verhelderd.

Als u nog steeds vast denkt te moeten houden aan uw nadrukkelijk niet bij wet voorgeschreven eisen, dan zou dit leiden tot een illegale schending van ons recht op privacy van bijzondere persoonsgegevens betreffende godsdienst en levensbeschouwing (artikelen 8 EVRM en 9 AVG) en van schending van ons mensenrecht op bescherming tegen discriminatie op godsdienst, levensbeschouwing en persoonlijke opinies (o.a. artikelen 1 Grondwet, 26 IVBPR en 1, Twaalfde protocol bij het EVRM). Daartegen zijn rechterlijke stappen geboden.

Mocht u nog vragen hebben, dan stellen wij voor dat we die in een overleg bespreken, samen met onze vertrouwenspersoon Peter van Zuidam, die wij hier cc-en.

Kunt u ons daarvoor een drietal voor u geschikte momenten toesturen, zodat wij daaruit kunnen kiezen? Dhr. Van Zuidam wil dan meedoen d.m.v. een webmeeting (via MS Teams bijvoorbeeld), dit om tijd en reiskosten uit te sparen.

Vriendelijke groet,

[namen ouders]

Als de lpa hierna nog steeds blijft volhouden dat ouders verplicht zijn hun richtingbezwaren toe te lichten, dan wordt het tijd voor indienen van een bezwaarschrift tegen diens onwettige standpunt. Neem hierover met ondergetekende contact op.

5 Richtingbezwaren toelichten? Nee, behalve misschien bij huidige schoolgang

Zoals we al schreven in de inleiding raden we meestal af om richtingbezwaren toe te lichten bij de gemeente. Met name niet als je kind in kwestie nooit aan een school is ingeschreven. Dan heeft de leerplichtambtenaar geen toezichtbevoegdheid; die geldt volgens artikel 16 lid 3 Lpw alleen voor leerlingen, mbo-en Vavo-studenten die aan een school of instelling staan

ingeschreven, en ook dan is het de vraag in hoeverre het toelichten van richtingbezwaren verstandig is.

Als je kind niet ingeschreven is (geweest) aan een school of instelling, en ontvang je na indienen van je beroep op artikel 5.b Lpw nog vaak van de gemeente een verzoek (of de eis) om schriftelijke toelichting van je schoolbezwaren. Ook als je een -- vaak in algemene termen gesteld -- verzoek om op gesprek te komen ontvangt, heb je er rekening mee te houden dat je daar vragen over krijgt. Bij elk gesprek met een lpa bestaat die kans.

Het is zeer aan te raden om het daarbij niet op een mondelinge (geïmproviseerde) toelichting aan te laten komen, maar om voorafgaand of bij aanvang van het eventuele gesprek desnoods een schriftelijke toelichting af te kunnen geven.

Voor een proces-verbaal schoolverzuim hoef je niet meer bang te zijn als je weigert je richtingbezwaren toe te lichten terwijl je beroep gewoon voldoet aan artikelen 6 en 8 Lpw. Het Openbaar Ministerie stelt geen strafvervolgning meer in tegen richtingbezwaarde ouders van wie het vrijstellingsberoep voldoet aan de in artikelen 6 en 8 Lpw gestelde eisen. Zie:

<https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/07/vervolgning-leerplichtzaken-artikel-5b>

Het is voor jezelf belangrijk dat je beseft wat nu eigenlijk wel en geen richtingbezwaren zijn, en wat dus de wettige grond van de vrijstelling voor je kind is, ook als je die niet hoeft toe te lichten. In de rest van deze handleiding proberen we dat duidelijk te maken.

Het volgende in deze paragraaf is alleen voor jezelf van belang, tenzij je kind dat je vrijgesteld wilt krijgen nog een leerling of student aan een school of instelling is.

Je kunt voor jezelf de schriftelijke richtingbezwaren stap voor stap opbouwen. De ervaring heeft geleerd dat je hier wel tijd en aandacht voor moet nemen. Je hebt immers je diepste geweten en gevoelens ten aanzien van je hele leven en dat van je kinderen in begrijpelijke woorden neer te zetten, iets dat voor veel ouders een nieuwe ervaring oplevert.

Wij van Van Zuidam Onderwijsdiensten kunnen je in veel gevallen helpen aan **concept** teksten voor richtingbezwaren, naast de scholenlijsten zoals Sidekick Owl die aanlevert. Toets deze teksten na ontvangst wel goed aan je eigen afwegingen en gevoelens.

Je hoeft alleen bezwaren aan te geven tegen die schoolrichtingen die worden gevoerd door 1 of meer scholen op redelijke afstand (6 km over de kortste weg voor basisscholen, 20 km voor middelbare scholen en MBO's), die bereid en in staat zouden zijn je kind te plaatsen als leerling.

Daarvoor kun je het beste starten met een lijst van zulke scholen. Deze kun je voor € 20,- door het bedrijf Sidekick Owl laten aanmaken. Als wij je godsdienst of levensbeschouwing weten, dan kunnen wij daar dan meestal automatisch concept-richtingbezwaren bij leveren (zonder extra kosten). Vul daarvoor het webformulier in op www.sidekickowl.nl en specificeer je godsdienstige stroming of levensbeschouwing daarin voldoende gedetailleerd.

Of je kunt de lijst van scholen en richtingbezwaren zelf opstellen aan de hand van suggesties in de Appendix bij deze handleiding.

6 Vragen van ambtenaren over thuisonderwijs en sociale interactie

Thuisonderwijs wordt in Nederland langzamerhand en met horten en stoten geaccepteerd als een onderwijsvorm naast schoolgang, al is er nog veel onbekendheid over en zijn veel instanties geneigd de afwezigheid van toezicht op thuisonderwijs wegens richtingbezwaren als argument aan te voeren om het thuisonderwijsgezinnen dan maar moeilijk te maken, vaak zelfs in strijd met de wet.

In onze ervaring van de afgelopen jaren zijn veel leerplichtambtenaren best bereid een geldig beroep op artikel 5.b Lpw te accepteren -- de wet geeft ouders die hun kind niet

eerder naar school hebben gestuurd immers dat recht --, maar ze willen wel graag weten of ouders hebben nagedacht over de vervulling van het kinderrecht op onderwijs.

De in 2015 van kracht geworden Jeugdwet lijkt gemeenten daar een zeer marginale bevoegdheid voor te geven. Onderwijs is immers nodig voor een voorspoedige ontwikkeling van kinderen, het ontbreken daarvan zou neerkomen op een ontwikkelingsbedreiging, en de Jeugdwet heeft als doel ontwikkelingsbedreigingen tegen te gaan of erger te voorkomen.

Een manier om je op dat deel van het gesprek voor te bereiden is een puntsgewijs lijstje van leermiddelen en mogelijkheden voor sociaal contact (in de ruimste zin des woords). Dat zal in het gesprek daarover een geheugensteun bieden.

Sommige grote gemeenten, zoals Rotterdam en Utrecht, hebben een beleid vastgesteld om hun leerplicht- of andere ambtenaren daarnaar te laten vragen. Veel andere gemeenten volgen hen geleidelijk na.

Veel politici vinden dat artikel 5.b Lpw maar uit de Leerplichtwet moet worden geschrapt om de enkele grond dat thuisonderwijs en toezicht daarop niet uitdrukkelijk daarbij zijn geregeld. We hebben er dus als thuisonderwijzers gemeenschappelijk belang bij om duidelijk te maken dat thuisonderwijs wel degelijk bestaat, goed werkt en voor gemotiveerde en aandachtige ouders goed te doen is.

7 Andere vragen van de leerplichtambtenaar

Het komt soms voor dat een leerplichtambtenaar de neiging heeft om het ouders die vrijstelling wegens richtingbezwaren willen, met extra vragen -- soms bewust, maar ook vaak onbewust -- lastig te maken. Dit moeten we als thuisonderwijzers tegengaan, anders blijven sommige ouders slachtoffers van hun willekeur.

Sinds een aantal jaren geleden zonden leerplichtambtenaren van verschillende gemeenten een set vragen naar ouders toe, die in detail inging op het gewicht van richtingbezwaren, of ouders wel omliggende (openbare) scholen hadden benaderd met hun afwegingen, enz.

Het zomaar beantwoorden van deze vragen is risicovol, want om die leerplichtambtenaar maar tegemoet te komen zou je je als ouder in allerlei soorten schoolbezwaren uit kunnen gaan putten, ook bezwaren, die heel andere aspecten van schoolonderwijs betreffen dan de schoolrichting. Wie dat doet speelt die leerplichtambtenaar al snel allerlei informatie in handen, die aanleiding kunnen geven het 5.b-beroep te verwerpen en proces-verbaal op te maken (ook al heeft dat naar het OM toe geen zin meer).

In deze conceptantwoorden gaan wij ervan uit dat de leerplichtambtenaar de lijst met schoolrichtingen met 1 of meer passende scholen op redelijke afstand ontvangt. Desnoods kun je een brief of e-mail sturen met antwoorden als deze, en de toelichting van de richtingbezwaren daarbij insluiten als bijlage.

Een viertal typische vragen staan hieronder vermeld.

1. Op grond van welke geloofs- of levensbeschouwing heeft u bezwaren?

U vraagt naar mijn/onze levensbeschouwing. Alvorens hierop mogelijk te antwoorden, moet ik erop wijzen dat Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) iemands godsdienst of levensbeschouwing kenmerkt als een bijzonder persoonsgegeven, waarvan het gemeenten en andere instanties verboden is deze zonder uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene vast te leggen of te gebruiken, behoudens een vergunning van de Autoriteit Persoonsgegevens om zulks te mogen doen. Beschikt uw gemeente over zulk een vergunning? Zo ja, kunt u ons daar een bewijs van toesturen?

N.B. Eventueel kun je je eigen levensbeschouwing in een gesprek wel noemen en daarbij vragen dat deze niet schriftelijk wordt vastgelegd, zodat de gemeente zich aan de AVG blijft houden. Het voordeel daarvan kan zijn dat de leerplichtambtenaar je richtingbezwaren

makkelijker kan plaatsen en begrijpen, en daarmee wellicht sneller kan constateren dat het vrijstellingsberoep terecht en op goede gronden is ingediend.

2. Welke scholen heeft u bezocht?

Wij hebben geen/de volgende scholen bezocht.

Ik wijs erop dat het bezoek aan scholen niet noodzakelijk is om ons van de richting van die scholen te overtuigen. Welke school welke richting heeft betreft openbare informatie die verkrijgbaar is op zoeksites van scholen met daarin publieke informatie van o.a. de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en (indien qua inkomen van toepassing) voor particuliere scholen de Onderwijsinspectie. Waar extra verduidelijking nodig was hebben we de websites van scholen en/of hun besturen zelf bezocht en de daarin op te halen schoolgidsen en/of bestuursstatuten geraadpleegd. Scholen en hun besturen hebben daarin gedetailleerde informatie over hun richting te geven.

We hebben niet geprobeerd door middel van schoolbezoek de richting van scholen naar onze voorkeur aangepast te krijgen, want dit is zinloos. Onderwijzend personeel en schooldirecteuren zijn niet bevoegd de richting van hun school aan te passen, die bevoegdheid ligt geheel bij hun schoolbesturen. Er valt niet in redelijkheid aan te nemen dat een schoolbestuur bereid is de richting van een school aan te passen alleen omdat ons gezin dat zou wensen.

3. Wat zijn uw bedenkingen tegen het onderwijs per school?

Onze bedenkingen tegen alle scholen op redelijke afstand hebben betrekking op hun richtingen (denominaties) en waar nodig hun statutaire grondslagen. Wij hebben deze onderzocht.

Uit de wet en de jurisprudentie weten wij dat alleen bezwaren tegen de richtingen, de statutaire levensbeschouwelijke grondslagen van scholen van rechtswege tot vrijstelling kunnen leiden. Daarom hebben wij ons scholenonderzoek op de schoolrichtingen gericht en andere aspecten van het onderwijs van die scholen buiten beschouwing gelaten, tenzij die de ontwikkeling van onze kinderen in onze levensovertuiging echt zouden verstoren.

De scholen in onze woonregio hebben een beperkt aantal richtingen.

Aan de hand van dit overzicht kunt u in elk geval nagaan dat onze bedenkingen in elk geval betrekking hebben op de richtingen van het onderwijs van alle scholen op redelijke afstand. Wij hebben zo zorgvuldig mogelijk gezocht, maar mochten wij evenwel een schoolrichting met een school op redelijke afstand over het hoofd hebben gezien, wilt u ons dat dan zo spoedig mogelijk laten weten? Dan willen wij deze richting alsnog onderzoeken.

4. Wegen de bezwaren tegen de in aanmerking komende scholen voor u zwaarder dan het nadeel dat uw kind geen schoolonderwijs krijgt?

Ja. Zoals wij in onze kennisgeving hebben aangegeven hebben wij maatregelen getroffen om ons/onze kind(eren) van ander voldoende onderwijs te voorzien. Wij zijn hiertoe gemotiveerd.

Uit wetenschappelijk onderzoek naar door ouders zelf verkozen thuisonderwijs in de afgelopen 45 jaar kan trouwens niet in redelijkheid worden opgemaakt dat kinderen in hun cognitieve en sociale ontwikkeling zouden worden benadeeld.

De aanname dat het nadelig voor ons kind zou zijn dat het geen schoolonderwijs krijgt is dus wetenschappelijk ongefundeerd. Als u daar belangstelling voor heeft, dan kunnen wij u een aantal onderzoeksbesprekingen hierover toesturen.

8 Wat wordt wel en niet verstaan onder bezwaren tegen de 'richting'?

Lang niet alle bezwaren tegen schoolonderwijs, die uit iemands religie of levensbeschouwing voortkomen, worden erkend als richtingbezwaren.

Een voorbeeld is een oproep in de Bijbel aan ouders om de opvoeding en het onderwijs aan kinderen zelf ter hand te nemen en het onderwijs niet over te laten aan enige school. Dat levert een bezwaar op tegen schoolonderwijs als geheel en tegen de leerplichtwet als zodanig. Deze wet schrijft ouders immers voor hun kind aan een school in te schrijven en zorg te dragen voor diens geregelde bezoek aan die school; in die zin beperkt deze wet het ouderlijk gezag nogal stevig.

Zo'n bezwaar onderscheidt zich van een richtingbezwaar doordat er in Nederland geen enkele school zou kunnen bestaan waartegen dat bezwaar niet zou bestaan. Bij richtingbezwaren is het altijd mogelijk dat er een school bestaat die wel zou kunnen voldoen aan je levensbeschouwelijke beginselen, en bij door strafrechters erkende richtingbezwaren is dat altijd wel het geval geweest.

Ook bezwaren tegen het gegeven dat alle scholen in Nederland in hun onderwijs aan zekere wettelijke plichten hebben te voldoen, komen neer op bezwaren tegen 'de wettelijke inrichting' van het onderwijs en worden dus niet erkend als richtingbezwaren. Zulke bezwaren kunnen bijvoorbeeld gericht zijn tegen de maatregelen die scholen treffen om besmettingen tegen besmettelijke ziekten (zoals Covid19) tegen te gaan. Met name als deze maatregelen van overheidswege worden voorgeschreven, is per definitie sprake van bezwaren tegen de wettelijke inrichting. Zulke bezwaren zullen, afgaand op de stand van de rechtspraak op dit gebied, nooit tot vrijstelling leiden. Of ouders daarbij nu wel of niet betogen dat deze bezwaren voortkomen uit hun levensbeschouwing maakt geen enkel verschil.

9 Op gesprek gaan bij de leerplichtambtenaar?

Als de leerplichtambtenaar je voor een gesprek oproept, dan ben je niet verplicht om daarop in te gaan. We raden sterk aan daar een goede voorbereiding op te treffen. Voor de erkenning van een 5.b beroep kan zo'n gesprek niet aan ouders worden verplicht. Wel is het vaak handiger om een gesprek af te spreken als je kind nu nog op school zit of daar recent op gezeten heeft; dan kunnen de geldigheid van je 5.b beroep mondeling uitleggen en desnoods aan de hand van jurisprudentie toelichten.

Bij zo'n gesprek komt het aan op een goede voorbereiding, zoals samen met een vertrouwenspersoon. Beschikbaarheid van een lijst van de omliggende scholen en (bij recente schoolgang) van de richtingbezwaren is daar een noodzakelijk onderdeel van, evenals de puntenlijst van het thuisonderwijs dat je geeft of van plan bent te geven.

Deze lijsten van scholen en richtingbezwaren dien je van tevoren op te stellen (en/of dit door ons te laten doen) zodra de afspraak voor het gesprek is gemaakt.

Met deze schriftelijke voorbereiding richt je het gesprek wat veiliger in, want je kunt je toelichting dan hebben laten checken door ondergetekende of door iemand anders die de jurisprudentie op dit gebied bijhoudt en weet waar de valkuilen zitten. Wij en de NVvTO houden elk een lijst bij van hulpverleners inzake thuisonderwijs, en daarin staan ook advocaten en andere rechtshulpverleners vermeld met ervaring op dit gebied, iets waar lang niet elke advocaat of onderwijsjurist vertrouwd mee is. Dit geldt met name voor het toelichten van het thuisonderwijs zelf.

Een gesprek met een leerplichtambtenaar over je redenen voor een beroep op artikel 5.b Leerplichtwet is met name aan te raden als de werking van de wet in de omstandigheden waarin je kind verkeert, niet direct duidelijk is.

Dat geldt in het bijzonder als je kind eerder naar school is geweest. Dan kan een nader overleg over de geldigheid van je vrijstellingsberoep nodig zijn, en dan kan een goed inhoudelijk gesprek een proces-verbaal en strafvervolgning nogal eens voorkomen.

Een gesprek aangaan is, samen met een vertrouwenspersoon, ook aan te raden als de leerplichtambtenaar weet heeft of kan hebben van bepaalde omstandigheden van jou zelf, je kind of de andere ouder van het kind, die hem/haar tot indienen van een zorgmelding zouden kunnen brengen. Leerplichtambtenaren krijgen vaak meer vertrouwen in een

thuisonderwijssituatie als ouders kennelijk bereid zijn tot een persoonlijke contact. Een leerplichtambtenaar is daar meestal in positieve zin gevoelig voor.

Je kunt ondergetekende dan meenemen als vertrouwenspersoon voor een uitleg over hoe de precieze omstandigheden toch vrijstelling mogelijk maken. De kosten van meekomen naar zo'n gesprek staan uitgelegd in hoofdstuk 27 van deze handleiding.

Het is onnodig en ook bepaald niet aan te raden je kinderen aan zo'n gesprek over richtingbezwaren en thuisonderwijs deel te laten nemen. Zorg als dat even kan voor een oppas door familie of een bevriend thuisonderwijsgezin.

Het is niet per se nodig dat beide (gezaghebbende) ouders aan het gesprek deelnemen. Meestal verloopt een gesprek waaraan maar één ouder samen met ondergetekende deelneemt ook prima. Zo'n gesprek vindt tijdens kantooruren plaats, dus het valt snel aan te nemen dat de afwezige ouder aan het werk of met de kinderen bezig is.

Welke ouder het gesprek voert hangt af van wie op **goed beheerste wijze** zo'n gesprek over de richtingbezwaren en over het thuisonderwijs kan voeren.

Het is heel belangrijk dat je je in het vuur van het gesprek kunt onthouden van meningen over thuis- en daarmee schoolonderwijs, die niet rechtstreeks betrekking hebben op de **richting**bezwaren. Vertel in principe alleen feiten. De richtingbezwaren heb je op papier en die kun je desnoods oplezen, indien echt nodig in de loop van het gesprek.

10 Een videogesprek afspreken

In 2020 en 2021 moesten vanwege besmettingsgevaar van Covid19 leerplichtambtenaren en andere overheidsinstanties overgaan tot het houden van gesprekken door middel van een videoverbinding. Deze periode heeft ervoor gezorgd dat gemeentelijke en andere instanties nu software en andere faciliteiten voor zulke gesprekken beschikbaar hebben. Dat maakt het nog steeds mogelijk te kiezen voor een videogesprek met een leerplichtambtenaar. Dat scheelt voor ondergetekende vanaf Lelystad veel reistijd en (aan ouders doorberekende) reiskosten. En wellicht kan de fysiek afwezige ouder via webmeeting wel aan het gesprek meedoen.

Aan een videogesprek kan iedereen in de eigen locatie meedoen, via een PC of smartphone. Zulke gesprekken kunnen worden gehouden met WhatsApp, Skype, MS Teams, Google Meet, Telegram, Signal, Zoom en nog veel meer applicaties. Ondergetekende beschikt over dit alles. Ook voor onderling overleg om het gesprek mee voor te bereiden is dit alles goed te gebruiken. Daarmee testen we dan ook of je PC of smartphone goed in staat is zo'n gesprek te voeren en of de internetverbinding voldoende is.

Zelf maken we in voorbereidend overleg met ouders meestal gebruik van Google Meet en WhatsApp.

De ervaring heeft ons geleerd dat een leerplichtambtenaar vrijwel altijd gebruik maakt van MS Teams. Deze software werkt op een pc, een Mac en op een smartphone en op een iPhone. Wegens beveiligingsmaatregelen in diens organisatie dient de ambtenaar het initiatief te nemen voor dit gesprek. Deze stuurt dan een e-mail naar de gespreksdeelnemers rond met daarin een deeplink waarmee wij in het Teams-gesprek kunnen inloggen.

Laat de ambtenaar altijd vooraf weten dat je een vertrouwenspersoon aan het overleg mee wil laten doen. CC deze zichtbaar in je e-mail naar de ambtenaar.

De Algemene wet bestuursrecht geeft jou als burger het recht om je door een vertrouwenspersoon te laten vergezellen in een gesprek met een ambtenaar. Een vertrouwenspersoon kan jou zelfs in zo'n overleg vertegenwoordigen. Jij doet dan zelf niet mee en je moet dan je vertrouwenspersoon schriftelijk machtigen om dat gesprek namens jou te voeren.

Als je een brief of e-mail krijgt van een leerplichtambtenaar met daarin een gespreksoproep, kijk dan eerst of je jezelf dan beschikbaar kunt maken en of je vertrouwenspersoon dan mee kan doen. Als dat niet het geval is, reageer dan zo snel mogelijk per e-mail terug dat de

aangegeven datum en tijd niet uitkomen, en vraag daarin om 3 andere momenten. Daaruit kun je dan kiezen in overleg met je vertrouwenspersoon. In die respons kun je dan ook vragen om een gesprek via MS Teams. Zo'n e-mailrespons kan er zo uitzien (als ik, Peter, als vertrouwenspersoon meedoe). Pas de tekst zo nodig aan in de wij-vorm:

Onderwerp: gesprek over beroep op artikel 5.b Lpw

Aan: [e-mailadres leerplichtambtenaar, indien vermeld] *OF* [e-mailadres leerplichtafdeling]

CC naar: peter@vanzuidam.nl

Geachte heer/mevrouw [leerplichtambtenaar],

Dank voor uw uitnodiging van [datum] voor het houden van een gesprek over mijn/ons ingediende beroep op vrijstelling van de inschrijfplicht.

Eventueel: Ik kan mij helaas niet op de door u voorgestelde datum en tijd beschikbaar maken. Kunt u mij per omgaande e-mail een drietal andere gespreksmomenten voorstellen, waaruit mijn vertrouwenspersoon Dhr. Peter van Zuidam en ik een keuze kunnen maken?

Ik geef er de voorkeur aan om dit gesprek met u te houden via MS Teams. Kunt u mij en mijn vertrouwenspersoon een MS-Teamslink toesturen? Zijn e-mailadres vindt u in de cc.

Met vriendelijk groet,
[naam ouder]

Het is altijd aan te raden een gesprek met een leerplichtambtenaar met de vertrouwenspersoon voor te bereiden en om daarvoor ruim de tijd te nemen. Ik, Peter, werk daar altijd aan mee. Hou rekening bij het inplannen van dat gesprek met de leerplichtambtenaar met een half tot heel uur voorbereidingstijd.

11 Levensbeschouwing beschrijven?

In die enkele gevallen waarin het tactisch beter is om de richtingbezwaren toe te (kunnen) lichten aan een leerplichtambtenaar of een rechter, moet daar ook een beschrijving van de eigen godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing bij worden gevoegd. Alleen dan zijn richtingbezwaren te plaatsen en te begrijpen. Ook dit stuk moet grondig worden voorbereid.

In de jurisprudentie kwam het voor dat het presenteren van een zekere levensbeschouwing als argument worden gebruikt om een beroep op vrijstelling te verwerpen, omdat dat zogenaamd zou kunnen worden gecombineerd met bezoek aan een Openbare, neutrale school. Of om dat gegeven op te slaan voor een later moment, als er bijvoorbeeld op redelijke afstand van de woning een school ontstaat met een richting die -- vaak oppervlakkig -- in de buurt komt van de aangegeven levensbeschouwing. Het is natuurlijk niet echt aan te raden om instanties direct die gelegenheid te geven.

Gelukkig heeft de Hoge Raad duidelijk gemaakt dat ook het bezwaar dat **Openbaar onderwijs** geen enkele levensbeschouwing in het onderwijs uitdraagt, als een bezwaar tegen de richting van dat onderwijs dient te worden beschouwd en behandeld. De Hoge Raad omschreef dit zo:

"Bedenkingen tegen de richting van het onderwijs als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, Leerplichtwet 1969 kunnen ook hierin bestaan dat bedenkingen bestaan tegen het ontbreken van enige levensbeschouwelijke of godsdienstige richting van het onderwijs."

Een omvangrijk bezwaar tegen Openbaar en andere neutraal schoolonderwijs was dus op zich niet nodig. Zie voor deze uitspraak:

<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:HR:2017:3111>

De wet en de jurisprudentie vroegen tot voor kort ook niet om een toelichting van de levensbeschouwing, alleen om een toelichting van de **bezwaren** tegen de **richting** (denominatie) van het onderwijs van de scholen wordt vereist, zodat de leerplichtambtenaar of eventueel de rechter kan zien dat die bezwaren hebben op de richting van het onderwijs van die scholen.

Maar eind 2019 bepaalde de Hoge Raad dat bezwaren slechts de richting van het onderwijs kunnen betreffen als duidelijk blijkt dat deze bezwaren gebaseerd zijn op een welomschreven godsdienst of levensbeschouwing. Daarin gaf de Hoge Raad de volgende onderzoekscriteria aan:

"Van overwegende bedenkingen in de zin van art. 5, aanhef en onder b, Lpw kan (...) alleen sprake zijn indien de overwegende bedenkingen die worden aangevoerd,

- i) verband houden met ernstige gemoedsbezwaren van de in art. 2, eerste lid, Lpw bedoelde persoon die berusten op een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing,*
- ii) betrekking hebben op de richting en derhalve de fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing, van – kort gezegd – het in art. 5, aanhef en onder b, Lpw bedoelde onderwijs en*
- iii) voldoende concrete en voldoende zwaarwegende bezwaren betreffen die verband houden met onderwijs zoals een school dat kan bieden."*

Indien de rechter oordeelt dat niet aan één van de hiervoor genoemde vereisten wordt voldaan, kan hij reeds op die grond het beroep op de vrijstellingsgrond als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, Lpw afwijzen, zonder dat hij hoeft te onderzoeken of voldaan is aan de overige vereisten."

Bron: paragrafen 2.4.4. en 2.4.5 van:

<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:HR:2019:1925>

Het is deze jurisprudentie die een leerplichtambtenaar er tot voorjaar 2025 vaak toe verleide om een 5.b-beroep af te wijzen als deze er niet met name in een gesprek niet de indruk heeft kunnen vormen de gepresenteerde richtingbezwaren authentiek zijn.

Deze jurisprudentie schuurt, net als een aantal eerder uitspraken hierover, op een aantal punten met zekere mensenrechten en daarnaast met de hierboven aangehaalde uitspraak uit 2017 dat richtingbezwaren ook gericht kunnen zijn tegen het ontbreken van enige levensbeschouwelijke onderwijsgrondslag, en tegen het al door de wetgever bepaalde afweegverbod van richtingbezwaren. Het is de vraag of strafrechters zich, gezien de formuleringen in termen als "*ernstige gemoedsbezwaren*" en "*voldoende concrete en voldoende zwaarwegende bezwaren*" aan dat afweegverbod zullen houden zoals de wetgever dat bedoeld heeft.

Deze onderzoekscriteria schuren ook met een commentaar van het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties. Dat comité vindt het een schending van het in het IVBPR gegeven recht op privacy en op vrijheid van godsdienst dat burgers door overheidsorganen worden geprest om hun levensbeschouwing te openbaren.

De in 2018 van kracht geworden AVG van de Europese Unie verbiedt daarnaast overheden en bedrijven om iemands levensbeschouwing in hun gegevens vast te leggen zonder uitdrukkelijk gegeven toestemming. (Rechtbanken zijn daartoe wel bevoegd.)

Maar om deze jurisprudentie buiten werking te doen stellen moesten ouders doorprocederen naar het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg en/of het VN-Mensenrechtencomité te Genève. Daarvoor moesten eerst alle binnenlandse rechtsmiddelen worden beproefd, inclusief een cassatieberoep bij de Hoge Raad. Dat kan alles bij elkaar acht tot tien jaar duren. Wij weten dat één ouder er in 2024 in geslaagd is een klacht hierover in te dienen bij het VN-Mensenrechtencomité te Genève. Het comité lijkt deze klachten in behandeling te hebben genomen, en we hebben nog af te wachten wat daaruit komt.

Gelukkig is dergelijke strafvervolgning nu niet meer te verwachten. Het Openbaar Ministerie heeft op 7 april 2025 aangegeven hier niet meer aan te beginnen, als ouders bij hun 5.b beroep voldoen aan artikelen 6 en 8 Lpw.

Zie <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/07/vervolgning-leerplichtzaken-artikel-5b>

Als een leerplichtambtenaar dat toch blijkt te doen of zo'n eis gaat stellen, gelieve dan ondergetekende hiervan op de hoogte te stellen. Dit zou een grond kunnen zijn voor een klacht over het functioneren van die leerplichtambtenaar en/of die gemeente. Je kunt, kool en geit sparend, hierop ook antwoorden in een e-mailwisseling of een gesprek, zoals hieronder weergegeven.

Ook een **bezwaarschrift** indienen en beroep instellen bij de **bestuursrechter** lijken alsnog tot de mogelijkheden te behoren. Dit moet wel binnen 6 weken gebeuren na het besluit van de leerplichtambtenaar, want alleen dan zijn een dergelijk bezwaar en beroep ontvankelijk.

Het is bij het formuleren van de richtingbezwaren dus op zijn minst aan te raden om daarbij uit te gaan van een beschrijving voor eigen gebruik van kenmerkende punten in de eigen levensbeschouwing. Formuleer daarin voor jezelf wat je ten diepste gelooft en hoe je het leven beziet. Dus in termen van: ik geloof dit, ik zie het leven zo, mijn diepste waarheid is zus, enzovoort.

Beschrijf daarbij de levensbeschouwing zoals je die zou hebben, ook als je geen kinderen op te voeden had. Het is sterk af te raden om daarin commentaar op te nemen over opvoeding, kinderen, het bestaan van scholen, de inrichting van hun onderwijs en de onderwijswetgeving in het algemeen. Bespreek die pas in de richtingbezwaren zelf.

Het moet gaan om een levensbeschouwing op basis waarvan in principe door middel van een school in Nederland de leerplicht zou kunnen worden vervuld. De beschrijving mag geen opvattingen aangeven op basis waarvan een juridisch onderlegde lezer zou gaan vermoeden dat het ging om bezwaren tegen het Nederlandse onderwijsstelsel in het algemeen, in het bijzonder tegen de plicht tot schoolinschrijving. Een beroep op artikel 5.b Lpw is daar niet de plek voor.

Wat ouders voor een levensbeschouwing aanzien, omdat dat direct hun aandacht trekt als zij aan aspecten van (regulier) schoolonderwijs denken, gaat vaak niet over hun levensbeschouwing zelf, maar over de manier waarop deze kan worden overgebracht aan de volgende generatie, met andere woorden over het onderwijs en de opvoeding.

Een vaak voorgekomen bezwaar dat volgens rechter is gediskwalificeerd als zijnde gericht tegen de schoolplicht als zodanig, is de vaak door christelijke thuisonderwijzers gevolgde Bijbelse opdracht om de eigen kinderen te onderwijzen. Ook al staat deze aansporing verwoord in de Bijbel (o.a. in Spreuken 22:6 en Jezus Sirach 7:23), dat enkele gegeven zal voor de strafrechter geen grond zijn om een beroep op artikel 5.b Lpw te erkennen.

Zulke bezwaren kunnen worden gelezen en gebruikt om je richtingbezwaar te diskwalificeren. Dan gaat het in de ogen van vele rechters immers om andere bezwaren dan richtingbezwaren, zoals bezwaren tegen de leerplicht als zodanig (die in Nederland op schoolplicht neerkomt) of tegen de wettelijke inrichting van het schoolonderwijs, de regels waaraan alle scholen in Nederland zich bij het inrichten van hun onderwijs hebben te houden.

Een lijst met kenmerken van de levensbeschouwing voor eigen gebruik hoeft niet meer dan een halve tot één A4 groot te zijn. Een paar zinnen of slechts enkele woorden zijn vaak al voldoende.

12 Als de leerplichtambtenaar naar je eigen levensbeschouwing vraagt

Uitspraken van de Hoge Raad over beroepen op artikel 5.b Lpw van de jaren tussen 2019 en 2024 gaven een leerplichtambtenaar steeds meer aanleiding om te vragen naar je eigen godsdienst of levensbeschouwing. Het hierboven aangehaalde arrest van de Hoge Raad van

17-12-2019 stelt zelfs dat de strafrechter een beroep op artikel 5.b Lpw dat niet door aangave van de eigen levensbeschouwing wordt toegelicht, direct kan verwerpen.

Het kon gebeuren dat gemeenten daarin eveneens een bevoegdheid zien om te vragen naar je eigen levensbeschouwing. Maar iemands eigen levensbeschouwing betreft wel een bijzonder persoonsgegeven in de zin van de Algemene Verordening Gegevensbescherming AVG van de Europese Unie, en gemeenten zijn niet bevoegd om zulke gegevens vast te leggen en/of te verwerken, behoudens uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene.

Nu het Openbaar ministerie in april 2025 heeft aangegeven te stoppen met strafvervolgning van ouders die een 5.b-beroep hebben ingediend dat op zichzelf voldoet aan artikelen 6 en 8 Lpw, hoeven ouders hier niet meer aan mee te werken.

Zie <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/07/vervolgning-leerplichtzaken-artikel-5b>

Als je niet zelf bereid bent tot een gesprek met de leerplichtambtenaar en de toelichting van het 5.b-beroep schriftelijk (per e-mail) wilt afhandelen, dan kun je in antwoord op zo'n vraag 2 e-mails sturen. De eerste is (in enkelvoudvorm):

Geachte heer/mevrouw <naam leerplichtambtenaar>,

U vroeg me naar mijn eigen levensbeschouwing. Dit betreft een bijzonder persoonsgegeven in de zin van de AVG, en het is gemeenten (zonder speciale vergunning van de Autoriteit Persoonsgegevens) niet toegestaan iemands levensbeschouwing vast te leggen of te verwerken.

Ik stel grote prijs op mijn privacy en die van mijn kinderen en geef de gemeente en het RBL geen toestemming mijn levensbeschouwing vast te leggen.

Het doel van uw werk, en de onderliggende reden dat u dit vraagt, is de borging van het recht op onderwijs voor mijn kind. Vervulling van het recht op onderwijs van jongeren is het doel van de Leerplichtwet, en dus ook van uw werk. Mijn kind heeft daar recht op en daar ben ik het helemaal mee eens. Ik stel dan ook voor om het er in overleg te gaan hebben over hoe ik dat recht denk te vervullen, zodat u daar een idee van krijgt.

Kunt u mij een drietal mogelijke gesprekmomenten toesturen? Dan kan ik daar een keuze uit maken. Eventueel kan een mij bekende vertrouwenspersoon daaraan meedoen.

Met vriendelijke groet,

<naam ouder>

Je kunt, bij de geringste twijfel aan de voorbereiding van het gesprek, de tekst van een e-mail van tevoren naar ondergetekende sturen ter beoordeling.

13 Internationaal mensenrecht voor binnenlands uitgeprocedeerde ouders

Wij kunnen ons voorstellen dat ouders die in de binnenlandse strafrechtspraak om de hierboven aangegeven gronden aan het kortste eind trekken, zullen overwegen om naar het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) te Straatsburg of naar het VN-Mensenrechtencomité te Genève te stappen. Het doel van deze handleiding is om zulke zeer langdurige en vaak overbelastende rechterlijke procedures zoveel mogelijk te voorkomen. Daarom pleiten wij in beginsel voor enige tegemoetkoming aan de communicatieve wensen van de leerplichtambtenaar, en om onverhoopte strafrechtelijke procedures vol te houden als dat geen soelaas biedt. Ons uitgangspunt is daarbij dat je als ouder je tijd wil besteden aan het thuisonderwijs aan je kinderen en zo min mogelijk aan juridische procedures omwille van hun vrijstelling.

Ons bedrijf heeft enige ervaring opgedaan in zulke mensenrechtenprocedures en zou ouders die in het binnenlands recht vruchteloos zijn uitgeprocedeed met verzoekschriften e.d. kunnen helpen.

In veel gevallen bestaan daar goede gronden voor zoals rechten op privacy, gezinsleven en een eerlijk strafproces, maar dat zijn juist vaak niet de gronden waar je uitgaande van artikel

5.b Lpw direct aan zou denken, zoals de vrijheid van godsdienst, waarvan het EHRM vindt dat recht al wordt vervuld met de beschikbaarheid van neutraal schoolonderwijs.

Wacht niet te lang met opstellen van een verzoekschrift. Die aan het EHRM moeten binnen 4 maanden na de binnenlandse einduitspraak worden ingediend, en die aan het Mensenrechtencomité binnen 1 jaar, en als het even kan eerder. Zulke verzoekschriften vergen nogal wat (maat)werk.

14 Je thuisonderwijs toelichten

Zoals hierboven al aangegeven vragen leerplichtambtenaren in steeds meer gemeenten naar het thuisonderwijs zelf. Juridisch is dit een grijs gebied. Gemeenten menen zich enerzijds hierbij te baseren op de in 2015 van kracht geworden Jeugdwet, die de verantwoordelijkheid voor jeugdzorg in handen heeft gelegd van gemeenten. En het is een bekend gegeven dat het volkomen ontbreken van onderwijs door kinderrechtshouders wordt beschouwd als een ernstige ontwikkelingsbedreiging en daarmee de grond vormt voor een maatregel van kindbescherming.

Anderzijds staat onderwijs als juridisch domein los van jeugdzorg: ouders kunnen bijvoorbeeld geen recht op een PGB laten gelden om daarmee hun kind van thuisonderwijs te (laten) voorzien.

Hoe dan ook, gemeenten hebben geen personeel in dienst dat thuisonderwijssituaties op deskundige wijze zou kunnen beoordelen -- thuisonderwijs is immers een heel andere tak van sport dan schoolonderwijs. Toch kan het in een gegeven situatie wel tactisch zijn om in een gesprek of op schrift een kort, feitelijk en puntsgewijs overzicht te geven van het thuisonderwijs dat je geeft of waar je op korte termijn in wil gaan voorzien.

Daarbij is het aangaan van zelfs een "informele" discussie over je pedagogische beginselen af te raden. Vele, met name vrije vormen van thuisonderwijs (zoals 'unschooling') worden vaak niet door ambtenaren op hun merites begrepen en roepen wellicht vooringenomenheid en weerstand op. Hou de informatie nuchter en feitelijk, beschrijf 'unschooling' bijvoorbeeld als het prioriteit stellen aan de intrinsieke leermotivatie van het kind, waardoor het onderwijs wordt ingericht in projecten waarin meerdere leergebieden tegelijk en met elkaar gecombineerd worden meegenomen.

De toelichting kan bestaan uit een lijst van leermiddelen (bijvoorbeeld lees- en leerboekjes die je in de kast hebt staan, websites met materiaal die je hebt leren kennen, videomateriaal, puzzels, spelletjes en allerlei ander leerzaams in de brede zin des woords), eventuele beschikking over een bibliotheekabonnement, toegang tot het internet, museumkaart etc., en groepsdeelname aan zwemmen, gymnastiek, hobby- en andere clubjes, en verdere vormen van sociaal contact, zoals bijv. groepsuitjes of een speeltuin in de buurt. Ook regelmatig contact met andere thuisonderwijsgezinnen en lidmaatschap van een thuisonderwijsvereniging of -netwerk is nuttig om aan te geven.

Verdere ideeën en suggesties hiervoor kun je o.a. krijgen bij de NVvTO. Kijk voor contact met een vrijwilliger op www.thuisonderwijs.nl, en/of neem deel aan Facebookgroepen als Thuisonderwijs, Thuisonderwijzers leren, etc. Sinds 2024 heeft de NVvTO een eigen online community forum, alleen toegankelijk voor leden.

Houd alles nuchter en feitelijk opgesomd, niet voorzien van meningen over dit of gene. Dan blijf je én bij de richtingbezwaren vandaan (je zult die dan niet ondermijnen door heel andere bezwaren tegen schoolonderwijs aan te geven) én je houdt de deur dicht naar discussie over je pedagogische aanpak.

Wat je in je overzicht immers niet hoeft aan te geven, dat zijn de pedagogische prioriteiten die je hanteert bij het onderwijs aan je kinderen, alleen het aangeven wat voor materialen, middelen en wegen tot sociale en cognitieve ontwikkeling je kinderen tot hun beschikking hebben, is voldoende om aannemelijk te maken dat je het thuisonderwijs hebt voorbereid en dat je kennelijk je verantwoordelijkheid als ouder serieus neemt.

Je kunt het beste alleen je pedagogische beginselen toelichten als je je thuisonderwijs toelicht aan onderzoekers die dit fenomeen van haver tot gort hebben bestudeerd en ervan

doordrongen zijn dat dit een heel andere tak van sport is dan schoolonderwijs. Zoals wanneer je een aanvraag doet voor een *Keurmerk Thuisonderwijs*. Zie daarvoor hoofdstuk 16.

15 Wat te zeggen bij de vraag: Wat als uw kind naar school wil?

Een vraag aan ouders of zij hun kind zelf laten kiezen voor thuis- of schoolonderwijs komt min of meer neer op een valkuil.

Uit jurisprudentie blijkt dat een verklaring van een ouder dat deze zijn kind vrij laat kiezen tussen thuisonderwijs en schoolonderwijs, mag worden opgevat als een bezwaar tegen de Leerplichtwet als zodanig -- die kinderen immers schoolplicht oplegt en hun ouders de plicht om hiervoor te zorgen -- en niet tegen de richting van het onderwijs van scholen. Daarbij maakt het geen verschil als dat ideaal van keuzevrijheid van kinderen en het bezwaar tegen schoolplicht is ingegeven door een levensbeschouwing.

Ook riskeren ouders die bij instanties de indruk wekken inzake het onderwijs aan hun kinderen hun ouderlijke gezag niet te laten gelden, een zorgmelding over hun gezin bij Veilig Thuis of de Raad voor de Kinderbescherming.

Dit kan een communicatief dilemma opleveren. Als ouders kun je je thuisonderwijs wel heel goed afstemmen op de gevoelens en behoeften van je kind, terwijl dat op scholen moeilijker haalbaar is omdat het onderwijs daar op groepen kinderen moet worden afgestemd. Het is begrijpelijk dat je laat merken dat je met de gevoelens van je kind rekening wilt houden en dat je thuisonderwijs daarom ook werkt.

Het is daarom sterk aan te bevelen dat je in een gesprek hierover, met welke officiële instantie ook, vooropstelt dat je je ouderlijke gezag uitoefent en daarbij rekening houdt met de wensen, gevoelens en opvattingen van je kind. Dat kan gelden voor je gehele opvoeding, en dus ook voor je onderwijsaanpak. Daarom kun je nu voor thuisonderwijs kiezen, en later misschien wel voor schoolonderwijs, bijvoorbeeld zodra je denkt dat je kind voldoende gerijpt is en de levensbeschouwelijke kloof tussen thuis en school aankan. Je kunt in dat vermoeden gesterkt worden als je kind zelf aangeeft zich (weer) tot schoolonderwijs in staat te voelen.

In je besluitvorming, nu en later, kun je de gevoelens, behoeften en meningen van je kind heel goed meenemen. Ook zijn/haar meningen en gevoelens over schoolonderwijs. Het is volstrekt logisch dat je de wens van je kind om naar school te gaan daarbij serieus meeweegt, want thuisonderwijs aan een daartoe ongemotiveerd kind is een moeilijke klus waarvan je je af mag vragen of je die wel moet willen volhouden.

Door én je ouderlijk gezag uit te oefenen én daarbij de opvattingen van je kind mee te nemen handel je precies in lijn met de intentie in artikel 12 van het Internationale Kinderrechtenverdrag. Daarin heeft de Nederlandse Overheid zichzelf verbonden in al haar handelen rond kinderen met hun meningen rekening te houden.²

16 Externe validatie van thuisonderwijs

Ouders hebben tegenwoordig de mogelijkheid hun thuisonderwijs van een keurmerk te laten voorzien. Dit keurmerk kan veel nut hebben, met name in gevallen waarin de keuze voor thuisonderwijs wordt betwist of wanneer een jeugdinstantie zich zorgen maakt over een thuis onderwezen kind. Deze worden afgegeven door Stichting Keurmerk Thuisonderwijs, een niet aan de overheid gebonden instelling van deskundige onderzoekers naar thuis- en schoolonderwijs met als doel de maatschappelijke acceptatie van

² Artikel 12m lid 1, IVRK stelt: *"De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid."*

thuisonderwijs te bevorderen door middel van vergroting van de inzichtelijkheid daarvan met een deskundige beoordeling. Een keurmerk is verkrijgbaar ongeacht de godsdienst, levensbeschouwing of pedagogische aanpak.

Zie voor meer informatie www.stichtingkeurmerkthuisonderwijs.nl .

N.B. Deze stichting kan alleen thuisonderwijs valideren dat al minstens drie maanden in praktijk is gebracht.

17 Vrijstelling op richtingbezwaar na schoolgang

Artikel 8 lid 2 van de Leerplichtwet verklaart een kennisgeving van richtingbezwaren ongeldig, als je, om vrijstelling te kunnen bereiken, bezwaar moet maken tegen de schoolrichting van de scholen waarop je kind in de periode van een jaar voor indiening van die kennisgeving geplaatst is (geweest). Met andere woorden, als je je middels die schoolinschrijving eerder wel akkoord hebt verklaard met een schoolrichting.

Vaak staat dat een geldig richtingbezwaar na schoolgang in de weg, maar niet altijd. Met name niet:

- Als je geen bezwaar hoeft te maken tegen de richting van de eerder verkozen school, bijvoorbeeld als je kind niet op die school kan blijven, doordat je kind groep 8 afmaakt, door doorverwijzing naar speciaal onderwijs of dat de school je kind als leerling verwijdt op andere gronden;
- Als je bij nader inzien of door 'prangende omstandigheden' (zoals gezinsuitbreiding) de reisafstand naar de verkozen school voor je kind onredelijk groot vindt, terwijl er geen andere school van dezelfde richting op redelijke afstand van je huis beschikbaar is;
- Na een verhuizing naar een regio waar geen school van de eerder verkozen richting op redelijke afstand (6 km voor basisonderwijs, 20 km voor VO) bereikbaar is.
- Als je kind langer dan een jaar niet aan een school ingeschreven hoefde te worden omdat hij/zij op een andere grond van schoolplaatsing was vrijgesteld.

Er zijn ook ouders die deze ongeldigheidsperiode hebben overbrugd door met hun kind meer dan een jaar buiten Nederland te gaan wonen en hun kind daar thuisonderwijs te (doen) geven.

Maar in één zo'n geval, waarin het kind eerst naar het buitenland verhuisde en daarna weer terugkeerde op het zelfde Nederlandse huisadres, heeft de Hoge Raad uitgesproken dat dat geen geldig beroep op artikel 5.b Lpw kan opleveren, ook al was in die zaak de ongeldigheidsstermijn van 1 jaar van artikel 8 lid 2 Lpw wel legaal overbrugd. De Hoge Raad sprak hiertegen een veto uit in navolging van de kennelijke bedoeling van de wetgever maar zonder zich te houden aan de letterlijke tekst van de wet.

Ouders kunnen zich in zo'n situatie beroepen op een schending van hun mensenrechten, omdat het EVRM consequent aangeeft dat beperkingen daarvan bij wet moeten worden gegeven. In zo'n situatie ligt een langdurige en belastende gang door het strafrecht wel voor de hand.

Wij raden, na een verblijf in het buitenland van langer dan een jaar, aan om bij terugkeer in een **andere** Nederlandse gemeente te gaan wonen dan waaruit het gezin naar het buitenland vertrok. Dan is in elk geval ook sprake van een verhuizing in zuiver binnenlands opzicht, en een verhuizing is door de wetgever wel als een mogelijke omstandigheid genoemd waarna een geldig beroep op artikel 5.b kan worden gedaan.

Een andere mogelijkheid, die we niet zomaar aan kunnen bevelen maar die wel meermaals benut is, komt neer op burgerlijke ongehoorzaamheid. Een aantal gezinnen heeft hun gang door het strafrecht voor schoolverzuim, vanwege beroep op ongeldig richtingbezwaar voor het oudste kind in het gezin, afgesloten met een zogeheten rechterlijk pardon (schuldigverklaring zonder strafoplegging onder toepassing van artikel 9a Wetboek van Strafrecht), omdat de ouders (1) voldoende aannemelijk wisten te maken dat hun oudste

kind behoorlijk thuisonderwijs ontving en (2) omdat de jongere kinderen in het gezin nooit naar school waren geweest en dus wel voor vrijstelling in aanmerking kwamen. In dergelijke gevallen spraken leerplichtambtenaren soms een gedoogsituatie met de ouders af, waarin strafrechtelijke vervolging uitbleef op voorwaarde dat de ouders inzicht in het thuisonderwijs bleven bieden. In andere gevallen volgde alsnog een vrijstelling op grond van artikel 5.b Lpw voor alle kinderen in het gezin. Een in 2018 door Sdu gepubliceerde jurisprudentiebespreking van vier van zulke processen is op aanvraag bij ons verkrijgbaar.

In een aantal andere gevallen bleven de opgelegde boetes geheel voorwaardelijk, mits de ouders aannemelijk maakten dat hun kroost voldoende thuisonderwijs kreeg.

Een manier waarbij het in die zaken vaak lukte om voldoende thuisonderwijs aannemelijk te maken is externe validatie, zie daarvoor hoofdstuk 16.

18 Wat is 'redelijke afstand' in de zin van artikelen 5 en 8 Lpw?

Op deze vraag zijn verschillende antwoorden gegeven.

Een min of meer handzame regel is dat voor kinderen die aangewezen zouden zijn op een basisschool 6 km enkele reis geldt als redelijke afstand, en 20 km voor jongeren die op een vorm van voortgezet onderwijs aangewezen zouden zijn. Deze stelregel wordt aangegeven en geadviseerd door Ingrado, de beroepsvereniging van leerplichtambtenaren en leerplichtconsulenten. Deze sluit aan op het recht van bekostiging van leerlingenvervoer waar ouders aanspraak op kunnen maken als de dichtstbijzijnde school van de door hen verkozen richting op verder reizen van hun huis af ligt dan deze genoemde afstanden.³

In de vroege ontstaansgeschiedenis van de Leerplichtwet 1969 gaf de regering de volgende afstanden aan als 'redelijke afstand' in artikelen 5.b en 8 van de Leerplichtwet. De enkele reis van woning naar school via de kortste begaanbare weg voor of met de leerling, waarvan de aflegging aan kind en ouders mag worden verplicht, is maximaal:⁴

- voor kinderen van tot en met 10 jaar oud 5 km;
- voor kinderen van 11 en 12 jaar oud 10 km;
- voor kinderen van 13 t/m 15 jaar oud 15 km.

Uit beantwoording van Kamervragen uit 1997 bleek dat voor nog oudere leerplichtigen 'meestal 20 km als grens wordt gehanteerd'.⁵ Alleen de passende scholen binnen die binnen die reisafstand liggen moet je meenemen in je onderzoek naar schoolrichtingen.

De wetgever nam de grenzen van 5 t/m 15 km aanvankelijk op in een stukje wetsontwerp (artikel 5 lid 2), dat naderhand werd ingetrokken en uiteindelijk niet in de Leerplichtwet 1969 is opgenomen. Rechters zouden daarom hun eigen (voor thuisonderwijzers nadelige) interpretatie kunnen geven aan het begrip 'redelijke afstand'. Daarbij hebben wij argumenten zoals bredere beschikbaarheid van een auto voor gezinnen en de mogelijkheid van bekostigen van leerlingenvervoer al eens door leerplichtambtenaren zien gebruiken.

Als je een zaak onder de rechter hebt waarbij de leerplichtambtenaar en het Openbaar Ministerie vinden dat uw kind naar een school moet die zich buiten de hierboven

³ Ingrado: Notitie artikel 5 onder b LPW. Gepubliceerd in juli 2016. Op pagina 3 staat o.a. vermeld: "Voor wat betreft de redelijke afstand wordt er aangesloten bij het leerlingenvervoer, dat betekent dat binnen het primair onderwijs een afstand wordt gehanteerd van 6 kilometer en binnen het voortgezet onderwijs van 20 kilometer."

Bron: http://www.ingrado.nl/assets/uploads/Notitie_artikel_5_onder_b_LPW_def.pdf

⁴ Bron: Kamerstukken II, 1967, 9039, nr. 3 (Memorie van toelichting), pagina 14.

⁵ Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1996-1997. Vragen van het lid Stellingwerff over thuisonderwijs d.d. 23-1-1997. Aanhangsel Handelingen, 1439-1440. Zie antwoord op vraag 2.

aangegeven redelijke afstand bevindt, schroom dan niet om met ons contact op te nemen, bijvoorbeeld door je gegevens in te vullen in www.thuisonderwijs.net/aanvraag . Aan de term 'redelijke afstand' zijn namelijk nog meer argumenten vast te knopen dan aanvankelijk door de wetgever zijn gebruikt. Zo vindt bij vrijstelling standaard thuisonderwijs plaats, en hoe beter ouders kunnen onderbouwen dat hun thuisonderwijs van behoorlijke kwaliteit is, hoe lager de maximale 'redelijke afstand' zou moeten worden geïnterpreteerd. Want de wetgever verwachtte aanvankelijk bij deze vrijstellingsgrond, en dus bij de reisafstanden van 5, 10 en 15 km, in beginsel dat het kind helemaal geen onderwijs zou ontvangen: voor 'voldoende huisonderwijs' was in het aanvankelijke wetsontwerp voor de Leerplichtwet immers een andere vrijstellingsgrond bedoeld.

Voor basisonderwijs wordt vaak een afstand van 6 km (via de kortste weg) als redelijke afstand aangehouden. Als de reisafstand groter is komen ouders in de meeste gemeenten in aanmerking voor een overheidsbijdrage in het vervoer van hun kinderen naar de dichtst bij liggende school van hun levensbeschouwelijke richting. Jongere kinderen mogen niet tot deelname aan zulk leerlingenvervoer worden verplicht, hun ouders nemen daarin de beslissing.

Zekerheidshalve bevelen wij aan om basisscholen op een reisafstand tot en met 6,4 km (de kortste afstand per auto of per fiets) op hun richting te onderzoeken, en voortgezette scholen tot op 20 km.

19 Aanmaak van scholenlijsten

Het bedrijf Sidekick Owl kan lijsten van alle basisscholen en voortgezette scholen op redelijke afstand van je eigen woning aanleveren (respectievelijk 6,4 en 20,4 km enkele reis via de kortste weg, per auto of per fiets). Dat berekent dit bedrijf op basis van gegevens van DUO, de Inspectie van het Onderwijs en van Google Maps.

In deze lijst komen alle reguliere, rijksbekostigde scholen te staan, en ook particuliere (b3-)scholen en de ons bekende internationale (b4-)scholen die ook Nederlandse jongeren als leerling aannemen en een ons bekende niet-neutrale richting voeren. Daarbij wordt rekening gehouden met de vraag of het gezinsinkomen toereikend zou zijn om het schoolgeld voor zo'n b3- of b4-school voor alle kinderen in het gezin op te kunnen brengen.

Deze lijsten vermelden van elke school ook de reisafstanden enkele reis per auto of fiets (wat maar korter is) vanaf de woning. De aanmaak van zo'n scholenlijst -- waar alle scholen op redelijke afstand in vermeld staan, niet alleen de dichtst bij liggende school van elke schoolrichting -- kunnen wij aanbieden voor € 20,-.

Wie zo'n lijst wil bestellen dient de nodige gegevens in te vullen in het webformulier te vinden op <https://www.sidekickowl.nl>. Geef daarin per kind aan op welk niveau onderwijs hij/zij aangewezen zou zijn. Als je wilt kun je ook aangeven dat je concept-richtingbezwaren wilt ontvangen op basis van je aangegeven godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing. Geef die dan in detail aan.

Je kunt deze lijst ook bestellen door een e-mail te sturen naar hulp@thuisonderwijs.net, info@sidekickowl.nl . Geef daarin de volgende gegevens op. Deze zijn nodig voor de lijst van scholen die aansluit op het individuele kind:

- Namen van de ouders die de richtingbezwaren willen aanvoeren;
- Adres, postcode en woonplaats van het kind waarvoor de vrijstelling wordt aangevraagd;
- De naam van het kind;
- De roepnaam van het kind;
- De geboortedatum van het kind;
- Het geslacht van het kind (dit voor taalkundige juistheid);

- De soort school waarop het kind zou worden toegelaten (Basisonderwijs, Mavo (Vmbo-t), Havo, Vwo, Vbo (Vmbo-b of Vmbo-k), Praktijkonderwijs (Pro) of Speciaal (basis)onderwijs).
- Geef aan of je gezinsinkomen ja dan nee dusdanig is dat je ook het schoolgeld voor een particuliere school zou kunnen opbrengen voor je kind(eren).
- Als je ook conceptteksten van richtingbezwaren in de lijst opgenomen wilt zien, geef dan je eigen godsdienst of levensbeschouwing in detail aan.

Na ontvangst van de bestelling stuurt Sidekick Owl de lijst per e-mail in de vorm van een .docx bestand (MS Word 2007 en hoger, bewerkbaar in alle moderne tekstverwerkers in Windows, Linux en Apple). Laat het even weten als je een ander formaat nodig mocht hebben.

De lijsten worden aangemaakt op basis van actuele informatie van DUO en de Inspectie van het Onderwijs. Soms zijn deze gegevens niet actueel genoeg. We maken nog wel eens mee dat er scholen in de DUO-gegevens ontbreken, bijvoorbeeld omdat die scholen recent zijn gestart. Feedback daarover is uiteraard dan bij Sidekick Owl welkom, daarmee worden de gegevens handmatig bijgehouden. Verbeterde versies van recent aangeleverde scholenlijsten zijn gratis.

Wij hebben het nog niet zien gebeuren dat een leerplichtambtenaar een 5.b-beroep verwerpt op het enkele feit dat schoolgegevens onjuist of onvolledig zouden zijn. Mocht een leerplichtambtenaar daar iets op aan te merken hebben, dan kun je als ouder in onze ervaring altijd nog het recht laten gelden om zulke schoolgegevens aan te vullen of te rectificeren. Mocht zoiets gebeuren, laat dit dan weten aan Sidekick Owl. De schoolgegevens worden dan aangepast.

20 Wat moet je aan scholen onderzoeken?

Omdat alleen bezwaren tegen de *richting* (denominatie) van het onderwijs van scholen tot vrijstelling leiden, heeft het meestal geen zin om, zodra je de schoolrichting weet, het onderwijs van die scholen zelf nog nader te gaan onderzoeken. Dat kan alleen nuttig zijn als de informatie over de schoolrichting niet eenduidig is. Scholen moeten hun richting openbaar maken (o.a. op hun website, in elk geval in hun schoolgids), en daar hoef je dus niet die scholen zelf naar te vragen.

Richt je onderzoek met name op wat die schoolrichtingen qua levensbeschouwing inhouden, en waaraan zij gezag toekennen qua geschriften of zienswijze. Ga niet puur in op wat de scholen allemaal dóen, al dan niet krachtens hun richting, want dat gaat dan altijd over de *inrichting* van het onderwijs. Het kan zijn dat hun benadering van leerlingen verstorend zou werken op de opvoeding en ontwikkeling met behoud van vrijheid van meningsvorming zoals jij die als ouder zelf voorstaat, en in dat geval is dat een noemenswaard punt, maar alleen in samenhang met het verschil in levensbeschouwelijke grondslag met het onderwijs thuis.

21 Toelichting van de richtingbezwaren

Nu het Openbaar Ministerie geen strafvervolgning meer instelt tegen ouders die zich op artikel 5.b Lpw beroepen waarbij hun beroep voldoet aan artikelen 6 en 8 Lpw, is het nu in de meeste gevallen niet meer noodzakelijk om je richtingbezwaren toe te lichten aan leerplichtambtenaren. De informatie hieronder zal meestal alleen dienen voor je eigen oriëntatie en gewetensonderzoek.

Je kunt tegen elk van de denominaties van de op redelijke afstand gevonden scholen je specifieke bezwaren te beschrijven. Je geeft daarin de punten van verschil tussen die richtingen van de scholen en jouw godsdienst of levensbeschouwing weer. Houd je daarbij aan je lijst van schoolrichtingen en bespreek elke gevonden richting (denominatie). Je kunt deze richtingen in een groepje met elkaar behandelen, mocht je in herhalingen vallen.

Bij de scholen die een godsdienst of levensbeschouwing in hun onderwijs uitdragen (althans worden geacht dat te doen) zoals bijvoorbeeld Protestants-Christelijke, Rooms-katholieke, Gereformeerde, Reformatorische, Islamitische en Hindoeïstische scholen moet je dan aangeven wat de conflicten zijn tussen die levensbeschouwing en de jouwe. Je kunt daarbij ingaan op de boeken en geschriften die de basis geven van hun religie.

Voor beknopte beschrijvingen en hoofdpunten van die religies (denominaties) kun je terecht op <http://nl.wikipedia.org>.

Als het moeite kost om richtingbezwaren te formuleren, dan kunnen wij voor een aantal vaker voorkomende stromingen binnen godsdienstige overtuigingen en levensbeschouwingen conceptteksten aanleveren in onze voor het woonadres te genereren scholenlijst. Zie hoofdstuk 19.

N.B. Leerplichtambtenaren en rechters zijn niet bevoegd om richtingbezwaren af te wegen. Dat recht is alleen voorbehouden aan de ouder zelf.

22 Bezwaren tegen Openbare en Algemeen-bijzondere scholen

De tekst in dit hoofdstuk is verouderd. Neem contact op als je hier snel uitleg over wil.

Openbare (en de meeste Algemeen-bijzondere) scholen zijn neutraal in hun levensbeschouwelijke opvattingen en dragen in principe geen levensbeschouwing uit. Met name Openbare scholen zijn bij wet verplicht dit na te laten. Zij mogen niet de ene levensbeschouwing bevoordelen boven de andere, dat zou in strijd zijn met hun wettelijke opdracht om alle levensbeschouwingen te 'eerbiedigen'. Deze neutrale scholen zullen dus jouw levensbeschouwing nooit uitdragen of bevorderen.

Het karakter van het Openbaar schoolonderwijs is bij wet vastgelegd. Deze scholen moeten levensbeschouwelijk neutraal zijn en hun onderwijs moet alle godsdiensten en levensbeschouwingen eerbiedigen. Dit houdt in dat Openbaar onderwijs geen godsdienst of levensbeschouwing mag bekritisieren.

Je kunt bezwaar aangeven tegen die neutraliteit; je wilt immers dat jouw levensbeschouwing in het onderwijs aan je kind op zijn minst prioriteit heeft boven andere overtuigingen, daaruit volgt een kritische houding naar andere levensovertuigingen, en dat is in strijd met hun opdracht tot eerbiediging.

De Hoge Raad erkende impliciet dat bezwaren tegen de neutraliteit van Openbare en andere scholen een basis mogen zijn voor een beroep op artikel 5.b Lpw. De HR schreef, in een arrest van 17 april 2012 met LJN BV9201, in paragraaf 4.3 o.a.:

*"Bedenkingen tegen de richting van het onderwijs als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b (oud), van de Leerplichtwet 1969 kunnen ook hierin bestaan dat bedenkingen bestaan tegen het ontbreken van enige levensbeschouwelijke of godsdienstige richting van het onderwijs (...)."*⁶

Ook kun je bezwaar aangeven tegen de eerbiediging van alle godsdiensten en levensbeschouwingen. Je kind zal uit dat schoolonderwijs geen heldere boodschap meekrijgen over jouw levensbeschouwing en de verhouding met andere levensbeschouwingen. De scholen zullen de kritiek en de tegenwerpingen die jij tegen andere levensbeschouwingen voelt tegenspreken of op zijn best doodzwijgen. Een andere omgang met jouw kritische visie jegens andere overtuigingen staat de statutaire grondslag van neutraal schoolonderwijs eenvoudigweg niet toe.

Hier zijn wel andere bezwaren bij te geven, maar die gaan eerder in op de manier waarop het onderwijs dagelijks wordt uitgeoefend, met andere woorden de inrichting van het onderwijs. Er zijn momenteel vanaf 2013 nogal wat uitspraken geweest waarin rechters elk commentaar over de dagelijkse vormgeving (en wat je daarvan kunt verwachten) aangrijpen

⁶ Zie voor dit arrest: <http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:HR:2012:BV9201>

om ook de richtingbezwaren te verwerpen, dus is het af te raden je ertoe te laten verleiden om deze richtingbezwaren uit te leggen in termen van de inrichting van het onderwijs van scholen.

Enkele eerdere ongunstige uitspraken zijn weerlegd door de Hoge Raad op 12 december 2017 in een arrest met kenmerk ECLI:NL:HR:2017:3111.⁷ Daarin verwierp de Hoge Raad o.a. de opvatting van het gerechtshof Amsterdam dat de bezwaren, die stelden dat een kind wordt opgevoed in een zekere religieuze traditie, dat deze identiteit de hele dag aanwezig is, dat deze op openbare scholen niet of niet voldoende wordt ontwikkeld en soms zelfs wordt belemmerd en dat de levensbeschouwelijke neutraliteit van openbare scholen strijdig is met de religieuze opvoeding van het kind, niet gericht zouden zijn tegen de richting van het Openbaar onderwijs.

Het gebeurt wel dat ouders hun kinderen in hun eigen denominatie opvoeden door hen naast bezoek aan een neutrale school een bijbel- of koranschool te laten bezoeken. Maar hieruit volgt geen verplichting uit om je kind dan maar een neutrale school te laten bezoeken. Om je keuze te onderbouwen kun je bovenop de bezwaren tegen de neutraliteit en de eerbiediging van alle levensbeschouwingen aangeven waarom je eigen levensbeschouwing zou beletten dat je kind een school van een neutrale richting bezoekt en buiten schooltijd in de eigen richting wordt geïnstrueerd.

Dat kun je o.a. hardmaken door aan te geven dat in jouw overtuiging bijvoorbeeld de spirituele en seculiere (wereldse) kanten van het leven één geheel vormen. Dat leidt tot het vereiste dat je kind dan ook in één geheel daarin moet worden onderwezen, omdat je kind anders niet kan meekrijgen hoe de spirituele kant van het leven (zoals jij die ziet) voluit kan (en dient te) worden toegepast is in de wereldse en sociale aspecten van het leven.

Vele, waaronder ook wereldlijke levensbeschouwingen vinden van zichzelf dat zij niet doeltreffend zijn over te dragen in woorden of lessen alleen, buiten het dagelijkse, algemeen vormende (school)onderwijs om. Deze zijn slechts aan kinderen effectief over te dragen door hen de hele (leer)dag door levenservaring op te laten doen onder directe begeleiding van een volwassene die zelf in deze levensbeschouwing wijs is geworden. Dit geldt met name voor een levensbeschouwing die niet (in de eerste plaats) is vastgelegd in (dogmatische) geschriften, maar zich dynamisch en door ondervinding in mensen ontwikkelen. Holisme, humanisme en mystieke, naar binnen gerichte stromingen bij Jodendom, Christendom en Islam (richtingen die een directe, dagelijkse relatie met God nastreven) zijn daar voorbeelden van, en humanisme, non-dualisme en vormen van paganisme eveneens.

Als dit voor jouw godsdienst of levensbeschouwing geldt, dan kun je aangeven dat bij plaatsing aan een neutrale school je kind niet in de gelegenheid zou worden gesteld deze overtuiging in werkelijkheid te ervaren, omdat zijn/haar spirituele ontwikkeling (alleen thuis) dan niet één geheel zou gaan vormen met haar cognitieve, emotionele, sociale en creatieve ontwikkeling (op school). Dit zou de spirituele ontwikkeling van je kind effectief schaden, omdat deze overtuiging zich bij mensen dynamisch ontwikkelt op basis van hun eigen ervaring en ondervinding, en bij kinderen onder begeleiding van begrijpende volwassenen die deze levensvisie uit ervaring kennen en volgen.

23 Vrije scholen

De zogenaamde Steiner- of Vrijescholen werden voor 1982 beschouwd als Algemeen-bijzonder, maar deze bevorderen wel een zekere levens- en mensvisie, namelijk de Antroposofie zoals gedefinieerd door Rudolf Steiner. Tegenwoordig worden deze scholen meestal (maar niet altijd) geschaard onder Antroposofie. Deze mensvisie bevat elementen afkomstig uit het Christendom, maar ook uit Oosterse godsdiensten (zoals de leer van zielsverhuizing of reïncarnatie) waar niet iedereen zich in kan vinden.

⁷ Zie voor dit arrest <http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:HR:2017:3111>

Ook kan men bezwaren voelen tegen de moraal van berusting in lijden, die naar men zegt volgt uit de leer van karma zoals Steiner die uit de Oosterse godsdiensten heeft ontleend. Ouders kunnen ook bezwaren voelen tegen de door Steiner geformuleerde visie op de ontwikkeling van kinderen in levensperiodes; deze kunnen te dogmatisch aanvoelen.

Ook het onderwijs van enkele andere Algemeen-bijzondere scholen is gebaseerd op een godsdienstige of levensbeschouwelijke visie. Neem bij twijfel contact op.

24 Heb je pedagogische schoolbezwaren en/of een wereldse levensbeschouwing?

Niet-richtingbezwaren gaan bijvoorbeeld over de sociale omgang met je kind, de gedragsregels die kinderen hebben te volgen, over de manier waarop de school omgaat met de talenten en behoeften van je kind, of over schoolplicht an sich, zoals de wet in Nederland die oplegt. Bij de stand van de strafrechtspraak tot eind 2024 leidde een beroep op artikel 5.b Lpw aan de hand van alleen zulke geuite bezwaren niet tot erkenning van een vrijstellingsberoep, maar tot strafoplegging. Rechters zagen met name in bezwaren tegen het gebrek aan vrijheid die jongeren op reguliere scholen zouden ondervinden, meermaals een grond voor diskwalificatie van beroepen op richtingbezwaar.⁸

Maar wie dergelijke bezwaren voelt, hanteert kennelijk bepaalde normen en waarden in het leven waar men de opvoeding van een kind naar gericht wilt zien. Die normen en waarden maken deel uit van een levensbeschouwing. Het is zaak je op die overtuiging en de daarbij behorende richtingbezwaren te baseren zonder alleen maar zulke pedagogische bezwaren te uiten.

Achter iedere pedagogiek en achter elk stelsel normen en waarden zit een persoonlijke visie op wat een mens kan bereiken waar hij toe geschikt en bestemd is, en op de wereld waarin de mens leeft. Dat kan bij iemand, die zich alleen oriënteert op de zichtbare wereld, een seculiere, volledig op het kenbare hier en nu gerichte mensvisie zijn, die de norm stelt dat een mens zijn talenten en persoonlijkheid volledig moet kunnen ontplooien. Een bekend voorbeeld daarvan is het humanisme in al zijn variëteiten.

Een vuistregel is dat elke levensbeschouwing die op een school in de zin van de Leerplichtwet zou kunnen worden uitgedragen kan dienen als grond voor een richtingbezwaar en daarmee tot een vrijstelling. Je kunt bijvoorbeeld aangeven of er, zoal niet in Nederland zelf, scholen in het buitenland jouw levensbeschouwing uitdragen.

25 Opbouw van de toelichting

Wij zijn vaak in staat conceptteksten te leveren voor richtingbezwaren in een door ons op basis van het woonadres te genereren scholenlijst. Geef als je dat nodig vindt, een aangave van je eigen levensbeschouwing bij je aanvraag van zo'n scholenlijst. Zie hiervoor hoofdstuk 19.

Maar als je desondanks niet snel met een complete toelichting van je richtingbezwaren kunt afkomen -- vaak is het een zware bevalling om instinctief gevoelde levensprincipes en bezwaren onder woorden te brengen -- begin dan met lijst van richtingen van beschikbare scholen, of bestel deze.

Blijf ondertussen aan de nadere toelichting werken, die kan een keer nuttig zijn, al is het maar voor je eigen gewetensonderzoek.

⁸ De rechtbank Utrecht wees een aantal keren richtingbezwaren af om redenen zoals aangegeven in deze uitspraak. LJN: BW5849, Rechtbank Utrecht , 26-04-2012, 16-274251-11.
Zie: <http://zoeken.rechtspraak.nl/detailpage.aspx?ljn=BW5849>

26 Overige informatie

Op Wikipedia kun je lezen over verschillende levensbeschouwingen om te zien welke met jouw normen en waarden overeenstemt:

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Categorie:Levensbeschouwing>

Er bestaan ook andere vrijstellingen van de Leerplicht op basis waarvan men kan thuisonderwijzen. Zie:

<https://www.thuisonderwijs.nl/wettelijk>

Informatie over vrijstelling van schoolplicht wegens richtingbezwaren staat hier:

<https://www.thuisonderwijs.nl/wettelijk/5onderb/>

27 Individuele beoordeling, feedback, werktarieven

De informatie in deze handleiding heb ik naar beste weten en inzicht en opgebouwd op basis van mijn (Peters) ervaring sinds 2000.

Een richtingbezwaar onderbouwen is maatwerk. Daarom biedt ons bedrijf aan om toelichtingen van richtingbezwaren individueel te beoordelen en daar feedback op te geven.

De kosten daarvan hangen o.a. af van het gezinsinkomen van de cliënt en komen ten tijde van dit schrijven op EUR 35,- tot 75,- per uur. (Vooralsnog berekenen wij geen BTW.)

Gezinnen met een modaal inkomen berekenen wij meestal € 55,- per uur. We zijn aan een beoordeling meestal één tot twee uur bezig.

De kosten van meegaan op gesprek bedragen, naast de benodigde werktijd van de gespreksdeelname en het benodigde onderling overleg vooraf, per kilometer heen en weer vanaf Lelystad € 0,25.

Op deze reiskosten kan worden bespaard als ondergetekende aan het gesprek mee kan doen door middel van MS Teams, Google Meet, een (mobiele) telefoon met speakerstand, Zoom of Whatsapp. Daarbij is een visuele verbinding te prefereren. Neem contact op voor de technische mogelijkheden.

28 Disclaimer

Wij kunnen niet instaan voor de actualiteit van deze informatie. Let daarom op de versiedatum van dit document. Deze versie dateert van 24 april 2026.

Ook kunnen wij de actualiteit van externe gegevens en de toepasselijkheid van deze informatie in een gegeven individuele situatie niet garanderen. Wij zijn dan ook niet aansprakelijk te stellen voor de gevolgen van het gebruik van deze informatie.

29 Contactgegevens

Drs. Peter J. van Zuidam,
Van Zuidam Onderwijsdiensten
Donaustraat 158, NL-8226 LC Lelystad
telefoon: +31-(0)320-257778
mobiel/Whatsapp: +31-(0)6-50570999,
E-mail: peteranzuidam@xs4all.nl, peter@vanzuidam.nl , hulp@thuisonderwijs.net .

Een scholenlijst aanvragen voor je kind kun je hier: www.sidekickow.nl

Heb je hulp en advies nodig in een persoonlijk consult? Geef dan om dat te stroomlijnen de nodige gegevens op in dit webformulier: www.thuisonderwijs.net/aanvraag

Vervolgens kun je een overlegafspraak maken. Gebruik daartoe de volgende link om te zien wanneer ik beschikbaar ben en om een tijd te reserveren:

<https://koalendar.com/e/meet-with-peter-van-zuidam>

Deze link kun je ook gebruiken om te zien of een gespreksvoorstel van een leerplichtambtenaar in mijn agenda zou passen. Zo ja, dan kun je ook die tijd reserveren. Tot zo ver deze handleiding.

30 Appendix 1: Zelf een scholenlijst opstellen

Deze appendix is relevant voor wie zelf de moeite wil nemen een scholenlijst op te stellen. Wie een scholenlijst bij ons bestelt hoeft deze appendix niet door te nemen.

Voor elke richting/denominatie met scholen op redelijke afstand van uw woning moet je tenminste één school in je lijst hebben staan, en liefst meerdere. Daarmee maak je een stevige indruk dat je alle richtingen met beschikbare scholen in je omgeving behoorlijk in je onderzoek hebt meegenomen.

Reguliere (hiermee bedoel ik: rijksbekostigde) scholen zoeken gaat vlot met de website scholenopdekaart.nl, de scholenzoekservicé van het ministerie van OCW en de Inspectie van het Onderwijs. Na invullen van je woonpostcode krijg je een lijst van scholen in oplopende hemelsbrede afstand vanaf je woning. Deze afstand is meestal kleiner dan de kortste afstand over de weg, waarmee je eigenlijk rekening hebt te houden om te beoordelen of die afstand valt binnen het criterium 'redelijke afstand' (Volgens Ingrado 6 km voor basisscholen, 20 km voor voortgezette scholen).

Voor (indien qua inkomen toepasselijk) particuliere scholen is voor zover ons bekend geen zoekfunctie beschikbaar. Daarin voorziet alleen een scholenlijst zoals wij die zelf aanmaken. Wel vind je in de afdeling particuliere scholen van www.onderwijsinspectie.nl twee lijsten van zulke b3-scholen, namelijk voor basis- en voortgezet onderwijs. Daarin staan hun namen, hun vestigingsplaatsen en hun inspectierapporten. Voor verder relevante gegevens, zoals hun vestigingsadres en hun levensbeschouwelijke richting, moet je de websites van die scholen zelf opzoeken.

Al deze sites vereisen wat meer heen en weer gaan voor de benodigde informatie, zoals de websites van de scholen en hun schoolbesturen.

De keuze voor 'Voortgezet onderwijs' hangt af van de leeftijd van het kind, en of hij/zij voor uw gevoel als thuisonderwijzer het basisonderwijs heeft afgemaakt, en betreft altijd een bepaald niveau (Gymnasium, VWO, HAVO, VMBO-tl,-k, -b, of Praktijkonderwijs; zie daarvoor het eventuele advies van de basisschool en/of het begripsniveau van het kind), of (bij een toelatingsindicatie van het kind) een soort van voortgezet speciaal onderwijs.

De scholen waar het kind niet te plaatsen zou zijn (o.a. omdat zij particulier zijn en een hoog schoolgeld vragen, omdat zij de levensbeschouwing en/of levensstijl van jouw gezin niet accepteren (met name de meeste Reformatorische en alle Joodse scholen), of omdat zij bij navraag niet denken je kind passend onderwijs te kunnen geven, hoeven niet in de richtingbezwaren te worden meegenomen. Wel kun je dan die scholen in een aparte tabel opnemen, met de reden waarom het kind daar niet te plaatsen is.

Bij de gegevens van de scholen in www.scholenopdekaart.nl staat meestal ook de **richting** (denominatie) vermeld, maar die informatie is niet altijd voldoende specifiek voor onze doeleinden. Vaak wordt de richting van antroposofische scholen niet vermeld; die scholen heten in die site dan Algemeen-bijzonder. Ook duidt die site Reformatorische en Gereformeerde scholen allemaal aan als Protestants-christelijk. Islamitische scholen heten 'Confessioneel overig'.

Al die gegevens moet je allemaal zelf nader specificeren.

De aangegeven afstand van je huis is het aantal kilometers hemelsbreed, dus zoals een vogel kan vliegen. De afstanden over de weg zijn altijd langer, dat scheelt met name flink als de school aan de overzijde van een rivier of meer ligt. Let dus op dat je geen scholen overbodig in de lijst opneemt als ze in feite niet op redelijke reisafstand liggen.

Het is aan te raden om de reële enkele reisafstand per auto en fiets van huis naar die school precies te bepalen met bijvoorbeeld www.routenet.nl, www.9292ov.nl of <http://maps.google.com>. Geef dan steeds de kortste weg die je samen met je kind af hebt te leggen.

Zoek en selecteer niet op *onderwijsconcept*, want het mag daar bij richtingbezwaren überhaupt niet om draaien, alleen op afstand en op *denominatie* (richting).

Laat ook buiten beschouwing wat de Inspectie van een school vindt (*Kwaliteit oordeel*). Op de onderwijskwaliteit en de didactiek mag je een school immers ook niet uitsluiten bij een richtingbezwaar.

In de lijsten die wij ouders aanleveren streven wij naar volledigheid, dus als het even kan komen alle passende scholen binnen de redelijke afstand waarop het kind kan worden geplaatst in onze lijsten voor. Dat levert vooral in grote steden nogal lange lijsten op, met daarin reeksen van scholen die dezelfde richting voeren.

Met die lijst toon je aan dat je actief hebt gezocht alle schoolrichtingen met een school in je buurt en dat je geen school bent vergeten die wel aan je richtingseisen zou kunnen voldoen. Daarom is het belangrijk dat je lijst alle schoolrichtingen met ten minste één geschikte school op redelijke afstand bevat.

Je hoeft daarentegen als je zelf een lijst samenstelt, niet per se alle scholen die je vindt met de hand in de lijst te zetten. Vaak is dat ondoenlijk als je in een grotere stad woont. Van de meest voorkomende schoolrichtingen (Openbaar, Protestants-Christelijk, Rooms-katholiek) kun je enkele dichterbij gelegen scholen opnemen. Immers, de richting van die scholen is toch het enige aspect van schoolonderwijs waarbij de bezwaren tot vrijstelling kunnen leiden.

Mochten gemeenten na ontvangst van jouw lijst toch zwaardere eisen stellen aan de toelichting van je richtingbezwaren (zoals dat elke school afzonderlijk van een richtingbezwaar zouden moeten worden voorzien), neem dan contact met mij op voor een oplossing, zoals de geautomatiseerde aanmaak van een scholenlijst. Gemeenten kunnen je niet verbieden om alsnog met meer specifieke gegevens te komen om je vrijstellingsberoep mee te onderbouwen.

Als je nog thuisonderwijs geeft, je kind 12 of ouder is en voor plaatsing in voortgezet onderwijs in aanmerking zou komen, dan moet je als ouder zelf bepalen voor welk onderwijsniveau je hem/haar geschikt zou vinden. Dat kan het aantal in aanmerking komende locaties die je kind zou kunnen bezoeken nogal beperken. In geen enkel schoolgebouw wordt én gymnasium (met Latijn en klassiek Grieks) én Vmbo-basis onderwezen.

Als je van een *denominatie* (levensbeschouwelijke richting) meer dan één passende school vindt die onder hetzelfde bestuur valt, zet dan alleen de dichtstbijzijnde in je lijst. Wijk hier alleen vanaf als je weet dat sommige scholen die je kent een andere richting voeren dan andere scholen in het overzicht, of als dat bestuur scholen van verschillende richtingen onder zijn hoede heeft.

Bijvoorbeeld scholen onder de noemers *Protestants-Christelijk* of *Reformatorisch* kunnen vanuit verschillende kerken en geestelijke stromingen zijn opgericht en voeren dan vaak toch een verschillende levensbeschouwelijke richting, ook al zijn de verschillen voor de meeste buitenstaanders vaak onnavolgbaar. Daarom is het goed om ook te kijken welk bestuur er achter een school zit. Als er binnen de 'redelijke afstand' van je huis verschillende besturen scholen onder hun hoede hebben van ogenschijnlijk dezelfde richting, dan kun je rustig alleen de dichtst bij liggende school in de lijst zetten. De meeste schoolbesturen hebben maar scholen van een en dezelfde richting onder hun hoede. (Maar kijk uit, er zijn uitzonderingen!)

Ook staan sommige scholen te boek onder een bepaalde richting terwijl ze die in de praktijk helemaal niet (meer) uitdragen. Het is dan duidelijker als je een andere school van die richting in je lijst weet te zetten die deze richting blijkens de schoolgids uitdraagt. Als je een duidelijker geprofileerde school kunt vinden hoef je voor die richting een school die haar richting op de eigen website niet duidelijk uitdraagt, niet in je lijst op te nemen.

Raadpleeg bij twijfel de schoolgids van de gevonden school. Deze is vrijwel altijd op te halen van de website van de school (of haar bestuur) en bevat altijd informatie over de identiteit, missie, visie, uitgangspunten, kortom de grondslag van de school. Dat hoofdstuk heet vaak 'Missie en visie'.

Op www.scholenopdekaart.nl kun je vrijwel altijd doorklikken naar de websites van de scholen zelf, of anders wel van hun bestuursorganisaties.

Soms voert een school in feite een iets andere richting dan waaronder deze op die zoeksite te boek staat, bijvoorbeeld Reformatorisch in plaats van Protestants Christelijk. Noem dan in de lijst de richting die de school (of diens bestuur) in de eigen website en/of schoolgids aangeeft.

Bij twijfelgevallen is het wijs altijd uit te gaan van de levensbeschouwelijke richting van scholen zoals die aangegeven staan in de statuten van hun besturen, de zogenaamde 'statutaire grondslag'. Uit de jurisprudentie blijkt steeds dat bezwaren die rechtstreeks gericht zijn tegen die statutaire grondslagen tot vrijstelling leiden. Vaak zijn statuten op te halen van de websites van schoolbesturen. In andere gevallen kun je die voor enkele euro's ophalen van de Kamer van Koophandel, www.kvk.nl.

Je kunt vaak ook informatie vinden over scholen en doorverwijzingen naar hun websites in de website van je woongemeente, meestal is dat www.<gemeente>.nl, soms www.<gemeente>.eu.

Ook van de 'denominatie' **Algemeen-bijzonder** (ook *Neutraal-bijzonder* en *Bijzonder-neutraal* genoemd) neem je minimaal één school op. Deze scholen geven meestal (maar niet altijd!) net als een Openbare school levensbeschouwelijk neutraal onderwijs. In dat geval kun je daar meestal dezelfde bezwaren tegen aangeven als tegen Openbaar onderwijs.

Deze scholen dragen vaak een eigen didactiek of pedagogiek (onderwijsconcept) uit, zoals Montessori, Jenaplan, Dalton, EGO of Freinet. Van die scholen kun je er één of enkele onder de noemer *Algemeen-bijzonder* in je lijst zetten. De pedagogiek kun je daarbij maar beter niet aangeven, alleen de naam van de school. Aandacht geven aan de pedagogische visie van de school is af te raden, want dat kan de verdenking wekken dat je bezwaren tegen de pedagogiek van scholen zijn gericht. Zelfs voor leerplichtambtenaren en strafrechtjuristen is het onderscheid tussen richting en pedagogisch concept niet altijd even duidelijk.

Niet al deze scholen zijn levensbeschouwelijk neutraal. Soms is hun onderwijs wél levensbeschouwelijk georiënteerd. Denk daarbij met name aan sommige scholen gebaseerd op het Holisme, de Orde van het Rozenkruis, traditioneel Rooms-katholicisme of samenwerkingsscholen die mede vanuit Christelijke richtingen zijn ontstaan en waarin het Christendom nog steeds wordt uitgedragen. Soms geeft de *Didactiek/Pedagogische richting* daar een indicatie van. 'Vrije scholen' bijvoorbeeld gaan altijd uit van de antroposofische mensvisie van Rudolf Steiner. Dan kan zo'n school maar beter onder de richting 'Antroposofisch' in de lijst worden gezet.

In de door ons bedrijf aan te leveren schoolrichtingenlijsten staan Antroposofische scholen vrijwel altijd als zodanig vermeld opgenomen. Maar dat is op www.scholenopdekaart.nl niet het geval.

Ook de schoolgids hoort duidelijkheid te bieden in de eigenlijke levensbeschouwelijke grondslag; deze is vrijwel altijd te downloaden van de website van de school.

De **scholenlijst** kan worden ingedeeld als volgt:

Schoolrichting; Schoolnaam; Adres-postcode-plaats; Website; Bestuur.

Een sjabloon van de lijst met schoolrichtingen in Word-formaat is bij deze handleiding gevoegd, of is anders apart op te vragen bij hulp@thuisonderwijs.net. Hierin staan reeds de meer voorkomende schoolrichtingen van Nederland in vermeld. Deze dienen ter herinnering om bij die schoolrichtingen naar scholen te zoeken.

Schoolrichtingen zonder enige passende school op redelijke afstand van de woning kun je het beste uit die lijst weghalen, dat komt de overzichtelijkheid sterk ten goede. Je doet dat in MS Word het makkelijkste door die regel in de tabellen te selecteren (klik met links, direct

links van de tabelregel). Klik dan met rechts en kies voor Regel verwijderen, of druk Ctrl+X.

Particuliere en internationale scholen

Het volgende gaat over scholen waarvan de bekostiging niet door de overheid wordt opgebracht, en die dus voor hun bestaan afhankelijk zijn van het schoolgeld dat zij van ouders moeten vragen (afgezien van donaties en sponsoring). Dit is alleen relevant voor gezinnen met een inkomen dat voldoende is om voor hun kinderen zulk onderwijs te kunnen betalen. Het gaat dan meestal om ten minste € 3500,- per jaar, sommige scholen geven korting aan lagere inkomens. Ouders voor wie dat niet geldt, kunnen in hun scholenlijst opmerken: *"Wegens laag inkomen blijven niet-rijksbekostigde scholen buiten beschouwing."*

De hierboven besproken scholenzoeksite geeft alleen rijksbekostigde scholen weer. Op de algemene site www.onderwijsinspectie.nl is ook informatie te vinden over de particuliere (niet door het rijk bekostigde) b3-scholen waar de Inspectie onderzoek naar heeft gedaan. Sommige van die scholen dragen een uitgesproken levensbeschouwelijke richting uit, de meeste zijn levensbeschouwelijk neutraal maar hanteren een uitgesproken pedagogiek waar mensen met sommige levensbeschouwingen zich mee zouden kunnen verenigen en andere juist niet.

Het is goed om ook die scholen op te zoeken en in je lijst op te nemen, als je met je gezinsinkomen het schoolgeld van dergelijke school op zou kunnen brengen voor je kind(eren). Als je het schoolgeld niet kunt betalen, dan moet je dat aangeven als reden waarom je kind niet op die school kan worden geplaatst. In zo'n geval hoeft je tegen zo'n school geen richtingbezwaar aan te voeren; dat hoeft alleen voor scholen waarvan je niet zeker kunt stellen dat die jouw kind (om welke reden dan ook) niet zouden willen plaatsen.

De hoofdzaak is dat je de indruk maakt het scholenbestand in de regio goed te hebben leren kennen en dat je zich dus niet kunt laten verrassen door een opmerking van een leerplichtambtenaar dat er wel zo'n school beschikbaar is.

Maar mocht dat in een gesprek toch gebeuren, maak dan een voorbehoud en geef aan dat je de richting van een dergelijke school alsnog nader zult onderzoeken om te beoordelen of je deze kunt aanvaarden, en dat je de leerplichtambtenaar deze beoordeling z.s.m. zult meedelen.

Veel **internationale (b4-)scholen** laten ook leerlingen met de Nederlandse nationaliteit toe. Deze scholen zijn ook bevoegd zulke leerlingen aan te nemen, op voorwaarde dat DUO hen heeft aangewezen als scholen in de zin van de Leerplichtwet, waarmee middels inschrijving en geregeld bezoek de leerplicht kan worden vervuld. Deze scholen genieten vaak een andere vrijheid van onderwijs, want hun aanwijzing als school voor de Leerplichtwet hangt af van een buitenlandse accreditatie. De taak van de Nederlandse Inspectie van het Onderwijs blijft bij deze scholen beperkt tot toezicht op het vak Nederlands, dat deze scholen verplicht zijn te geven aan leerlingen met de Nederlandse nationaliteit.

Sinds deze regeling Aanwijzing internationale scholen in 2012 van kracht is geworden, zijn er door het hele land heen een aantal kleinschalige internationale scholen opgericht, met name met een orthodox christelijke signatuur. Dit maakt hen relevant bij een zoektocht naar scholen met de door ouders gewenste richting.

Deze scholen worden net zo min als particuliere scholen door de overheid bekostigd en moeten dus rondkomen van het schoolgeld dat ouders moeten opbrengen, vaak gaat het om vergelijkbare bedragen als bij particuliere scholen.

De Inspectie levert hier geen gegevens over. Wij proberen het bestaan en de locaties van zulke scholen bij te houden en leveren hierover de nodige gegevens aan in onze scholenlijsten. Informatie hierover is bij ons zeer welkom.

Tot zo ver deze appendix.